

HRVATSKI VOJNIK

BROJ 753

30. SIJEČNJA 2026.

CIJENA 1,33 €

PRVI HRVATSKI VOJNOSTRUCHNI MAGAZIN // IZLAZI OD 1991. // WWW.HRVATSKI-VOJNIK.HR

**MONOGRAFIJA
O SOKOLOVIMA**

**ČETVRT
STOLJEĆA
SLUŽBE
PJESMOM**

**INSTRUKTORI
TVO-A NA
OBUCI ZA
PILOTE
FPV DRONOVA**

**SPREMNI ZA
PROVEDBU
ZADAĆA**

**PAUCI
SPREMNI
ZA POLJSKU**

ISSN 1330-500X
PRINTED IN CROATIA
0 0 5 2 6
9 11771330150003

Foto: Tomislav Brandt

www.hrvatski-vojniki.hr

NAKLADNIK: **MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU I VOJNA GLASILA / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILIA I IZDAVAŠTVA****Glavni urednik:** Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)**Urednici i novinari:** Domagoj Vlahović (hrvojni@morh.hr), Ivan Šurbek, Tomislav Vidaković (tomislav.vidakovic@morh.hr), Hrvoje Lončarević (hrvoje.loncarevic@morh.hr)**Lektura / korektura:** Gordana Jelavić (gordana.jelavic@morh.hr), Andrea Pavlić // **Fotograf:** Tomislav Brandt (tomislav.brandt@morh.hr)**Grafička redakcija:** Ante Perković, Predrag Belušić // **Marketing:** Milla Badrić Gelo (mbadric@morh.hr), tel: 4568-008; fax: 3784-322**Tisak:** Tiskara STEGA TISAK d.o.o., Heinzelova 60/1, 10 000 Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10 000 Zagreb, e-mail: hrvojni@morh.hr**Odobrava:** Ivana Balenović, voditeljica Samostalne službe za odnose s javnošću i vojna glasila

POBJEDA KOJA JE VRATILA NADU

Povodom obilježavanja 33. obljetnice vojno-redarstvene operacije Maslenica u Zadru i zadarskom zaleđu održan je niz protokolarnih, kulturnih, znanstvenih i duhovnih aktivnosti koje istodobno evociraju sjećanje na jednu od ključnih operacija Domovinskog rata i odaju počast hrvatskim braniteljima

[STR. 28]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 4 RAZGOVOR**
brigadir Mijo Kožić,
glavni urednik i čelnik Stručnog tima za
izradu monografije 5. gardijske brigade
Hrvatske vojske Sokolovi
- 12 HKoV**
Pauci spremni za Poljsku
- 18 PREDSTAVLJAMO**
kadet narednik Ricardo Montana:
Kada klavir i vojni poziv kucaju istim ritmom
- 22 OBLJETNICA**
Četvrt stoljeća službe pjesmom
- 32 REPORTAŽA**
Instruktori TVO-a na obuci za pilote
FPV dronova
- 36 NATO**
Spremni za provedbu zadaća
- 38 VOJNE DOKTRINE**
Višedomenske operacije imperativ NATO-a
- 46 PROTUZRAČNA OBRANA**
David's Sling - srednji sloj izraelskog PZO-a
- 54 PODLISTAK**
Povijest snajpera (III. dio):
M1903 – američka legenda
- 58 POVIJEST SPORTA**
Povijest Zimskih olimpijskih igara (XI. dio):
Ivičino nasljeđe
- 62 PJESME KOJE SU OBILJEŽILE
DOMOVINSKI RAT**
Ne dirajte mi ravnicu

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2026.
Novinarski prilogi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

MONOGRAFIJA O SOKOLOVIMA

Pristup izradi monografije i komunikacija s ratnim veteranima bili su javni, transparentni i dostupni, s mogućnošću uključivanja svih zainteresiranih. Najveća želja svih naših ratnih veterana bila je da u monografiji bude napisana istina o nama u Domovinskom ratu. Žele je kao uspomenu za svoje obitelji, za svoju djecu i unučad, s kojom će posvjedočiti gdje su bili i što su sve prošli, ističe brigadir Mijo Kožić, glavni urednik i čelnik Stručnog tima za izradu monografije

RAZGOVOR

BRIGADIR

MIJO KOŽIĆ

GLAVNI UREDNIK I ČELNIK STRUČNOG TIMA
ZA IZRADU MONOGRAFIJE 5. GARDIJSKE
BRIGADE HRVATSKE VOJSKE SOKOLOVI

Prošlo je 15 godina od kada su javnosti predstavljene monografije gardijskih brigada iz Domovinskog rata. Svih, osim monografije 5. gardijske brigade, koja iz objektivnih razloga tada nije predstavljena. Zato s posebnim zadovoljstvom čekamo izlazak iz tiska monografije koja će nas podsjetiti na ratni put Sokolova i posvjedočiti o njemu. Ona je svjedočanstvo vremena u kojem su hrabrost, domoljublje i žrtva imali neprocjenjivu vrijednost. Ona nije samo kronološki zapis ratnih događanja već trajni spomen na ljude koji su u najtežim trenucima novije hrvatske povijesti stali u obranu slobode i dostojanstva domovine. Stranice ove monografije nose imena, lica i sudbine pripadnika Brigade – vojnika, zapovjednika i suboraca, čija je odlučnost utkana u temelje pobjede.

U prigodi izlaska ovog monumentalnog djela, razgovarali smo s čelnim čovjekom Stručnog tima za izradu monografije brigadirom Mijom Kožićem, koji nas je upoznao sa svim detaljima vezanim uz njezin nastanak.

RAZGOVARAO

Željko Stipanović

FOTO

arhiva monografije 5. gbr

RAZGOVOR // BRIGADIR MIJO KOŽIĆ

KOJA JE BILA TEMELJNA UREDNIČKA VIZIJA MONOGRAFIJE I ŠTO STE ŽELJELI DA ČITATELJ PONESE KAO GLAVNU PORUKU O 5. GARDIJSKOJ BRIGADI HRVATSKE VOJSKE?

Glavna urednička vizija bila je da monografija bude trajni spomen na osnivanje i ustrojavanje 5. gardijske brigade HV-a u Domovinskom ratu; pobjednički ratni put, koji do sada od završetka Domovinskog rata nije bio poznat široj javnosti; na njezine ratne pripadnike – Sokolove.

Glavna je poruka čuvanje sjećanja na žrtvu poginulih pripadnika i svih drugih stradalnika Slavonskih sokolova te promicanje i čuvanje hrvatskih nacionalnih vrijednosti stečenih u Domovinskom ratu.

KOLIKO JE TRAJAO RAD NA MONOGRAFIJI I KOLIKO JE LJUDI U TOME SUDJELOVALO?

Stručni tim za izradu monografije Sokolovi određen je Odlukom ministra obrane od 1. prosinca 2022. Nakon toga izrađen je Projektni plan, koji je odobrio načelnik Glavnog stožera OSRH. Nakon završenih svih administrativnih priprema članovi Stručnog tima 14. ožujka 2023. započeli su pregled opsežnog arhivskog gradiva 5. gardijske brigade HV-a u Središnjem vojnom arhivu. Tijekom nepune dvije godine rada završen je rukopis monografije.

Posebno želim istaknuti sve članove Stručnog tima za izradu monografije, koji su sudjelovali od početka do kraja, pohvaliti ih i zahvaliti im. Oni su: brigadir Petar Matanović, brigadir Dražen Galović, brigadir Sandi Knežević, pukovnik Mirko Mihić, pukovnik Ivica Barać, časnički namjesnik Mladen Stanković i časnički namjesnik Dražen Horvat. Hvala svima na iznimnom zalaganju. Rezultati koje smo postigli izravno su proizašli iz našeg zajedničkog rada i posvećenosti. Ponosan sam što sam vodio tako odgovoran i složan tim, koji je svakog dana davao svoj maksimum.

Uz članove Stručnog tima posebnu zahvalu upućujem jedinom ratnom zapovjedniku umirovljenom general-bojniku Ivanu Kapularu, koji je kao najbolji poznavatelj ratnog puta stalno bio uz nas i pružao nam bezbroj korisnih savjeta i preporuka usmjeravajući naš rad.

U izradi su sudjelovali i timovi ustrojstvenih jedinica 5. gbr s kojima smo zajedno izrađivali njihove povjesnice postrojbi i njihovo sudjelovanje u ratnom putu Brigade. Zahvaljujem i djelatnicima redakcije *Hrvatskog vojnika*, koji su nakon rukopisa obavili lektorske i grafičke poslove te bili stručna pomoć tijekom izrade monografije.

KAKO STE BIRALI I PROVJERAVALI IZVORE (ARHIVSKO GRADIVO, OSOBNA SVJEDOČANSTVA, FOTOGRAFIJE) DA BI MONOGRAFIJA BILA POVIJESNO VJERODOSTOJNA?

Povijesnu vjerodostojnost osigurali smo pregledom ratnog arhivskog gradiva 5. gardijske brigade HV-a, koje je pohranjeno u Središnjem vojnom arhivu Glavnog tajništva

Glavna je poruka čuvanje sjećanja na žrtvu poginulih pripadnika i svih drugih stradalnika Slavonskih sokolova te promicanje i čuvanje hrvatskih nacionalnih vrijednosti stečenih u Domovinskom ratu

Ministarstva obrane RH; uvidom u raščlambu borbenih djelovanja; korištenjem otvorenih izvora (službenih glasila Ministarstva obrane: *Hrvatskog vojnika* i *Velebita* te arhiva tiskovina: *Večernjeg lista*, *Slobodne Dalmacije*, *Glasa Slavonije*, *Vinkovačkog lista* i dr. Uz navedeno, koristili smo do sada objavljene podatke iz knjiga o Domovinskom ratu u kojima se spominje 5. gbr.). Vrijedan doprinos bila su i osobna svjedočanstva. Uza sve navedeno bitno je istaknuti pomoć koju su pružili ratni zapovjednici ustrojstvenih jedinica te pripadnici Zapovjedništva Brigade, koji su kao svjedoci vremena svih ratnih događanja pomagali podatnim konzultacijama.

KAKVA JE BILA SURADNJA S VETERANIMA BRIGADE? KAKVO JE NJIHOVO MIŠLJENJE VEZANO UZ KONAČNU INAČICU MONOGRAFIJE?

Tijekom izrade monografije održavali smo mjesečne sastanke Stručnog tima za izradu monografije s ratnim

Slika 100. Postroj 1. pješačke bojne nakon PTV-a Mlinac-95 (arhiva 5. gbr HV-a)

bile 50 % na prvoj crti, 25 % u pričuvi razmještene u zoni odgovornosti, 25 % na odmoru uz mogućnost 3-satnog angažiranja, dok su posade borbenih vozila i posluge na zajedničkim oružjima bile angažirane 100 %.

Za vrijeme VRO Oluja 1. pb provodila je zadaće u sklopu obrambene operacije Fenix. Obrambena operacija provodila se zbog mogućnosti intervencije Vojske

Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) na Istočno-slavonskom bojištu. U operativnoj zapovijedi broj 4. za operaciju Fenix zapovjednik 5. gbr HV-a¹⁴⁶, rasporedio je pješačke bojne u raspored za borbu. Po toj zapovijedi 4. pb nalazila se na obrambenom položaju u Komletincima,

¹⁴⁶ MORH: GT: SVA: Zapovijed zapovjednika 5. gbr HV KLASA: DT 8/95-02/01, URBROJ: 3132-03-95-26 od 5. 8. 1995.

Slika 101. Zapovjedni kadar 1. pješačke bojne u Komletincima za vrijeme operacije Fenix 1995. Slijeva stoji Marinko Glavašić, Ivica Grgić, Marinko Ereš, čuče slijeva: Dragutin Perša, Mato Nadarević, Ivan Šoštar, Ivo Lukić i Zoran Strmota (Zoran Strmota)

Slika 102. Pripadnici 1. pješačke satnije na položaju kod Komletinaca (Zoran Strmota)

Slika 38. Zapovjedništvo 5. gardijske brigade (arhiva 5. gbr HV-a)

4.1.1. STOŽER 5. GBR HV-A

Stožer 5. gbr HV-a bio je stručno tijelo zapovjednika Brigade odgovorno za planiranje, organizaciju i provedbu zadaća iz djelokruga planiranja uporabe snaga, provedbe obuke, operativnih i nastavnih poslova, prikupljanja obavještajnih podataka te ustroja i personalnih poslova. Stožer je bio odgovoran načelniku Stožera Brigade koji je imao nadležnost za pripremu i usklađivanje zapovijedi i planova, predlagao je zapovjedniku prioritete, prikupljao, objedinjavao i distribuirao kritične informacije u cilju donošenja odluka zapovjednika. Sustavno je pratio spremnost i učinkovitost provedbi svih zadaća. Organizirao je i provodio službu dežurstva i unutarnje službe Brigade te je kroz službu dežurstva osiguravao kontinuitet sustava vođenja i zapovijedanja.

Bio je nadležan za poslove personalnog upravljanja kroz funkcije ustroja i personalne popune postrojbi djelatnim sastavom, raspodjele djelatnika, praćenje profesionalnog razvoja te upućivanje pripadnika na različite razine izobrazbe. Poseban naglasak bio je na obučenosti, fizičkoj i psihčkoj bojnoj spremnosti postrojbi u cjelini. Pružao je obavještajnu i protuobavještajnu potporu zapovjedniku. Planirao je i zajedno s pomoćnikom zapovjednika za logistiku upravljao logističkim sustavom kroz elemente operacionalizacije, koordinacije, raščlambe, nadzora i izvršavanja o provedbi zadaća logističke potpore te razvijao i nadzirao komunikacijski i informacijski sustav veze prema nadređenom Zapovjedništvu i podređenim postrojbama u funkciji potpore vođenja i zapovijedanja. Stožer 5. gbr HV-a tijekom Domovinskog rata imao je mnoge

108

Slika 39. Postroj Zapovjedništva 5. gardijske brigade za Dan državnosti 1994. godine (arhiva 5. gbr HV-a)

specifične zadaće: morao je poznavati, pratiti i razumjeti stanje na bojištu kao temelj za donošenje odluke o uporabi snaga; provodio je organizaciju postrojbi, sredstava komunikacije, objekata i postupaka za donošenje i provedbu zapovjednikovih odluka; planirao je, organizirao, usmjeravao, koordinirao, provodio nadzor i djelovanje u provedbi zapovjednikovih zadaća; donosio je rutinske odluke sukladno zapovjednikovim namjerama i ovlastima dobivenim od zapovjednika; predviđao stanje i rezultate djelovanja radi formiranja zamisli za sljedeće djelovanje; neprekidno usavršavanje u timskom radu, razmjenu informacija, primjeni opće doktrine u provedbi zadaća; prosudba bojne spremnosti postrojbi i poduzimanje mjera za poboljšanje obučenosti; praćenje pokazatelja ugroze i rad u obavještajnoj pripremi bojišta; prosudba perso-

Slika 40. Postroj Zapovjedništva 5. gardijske brigade na vježbi Milnac-95 (arhiva 5. gbr HV-a)

109

Monografija detaljno opisuje povijest Sokolova i njihov doprinos u Domovinskom ratu

a 1. pb bila je određena za provedbu protunapada i bočni udar na bok uklinjenog neprijatelja. Eventualni protunapad 1. pb provodila bi u zoni obrane 4. pb 5. gbr, 1. pb 123. br HV-a i 108. br HV-a. Sve vrijeme provedbe operacije 1. pb nije preuzimala crtu bojišta, već se nalazila u ulozi operativne pričuve II. ZP-a Osijek.

Nakon obrambene operacije Fenix, 1. pb kao i ostale postrojbe 5. gbr provode intenzivne pripreme za provedbu VRO Dunav. Pješake bojne ojačane oklopnim i mehaniziranim postrojbama uz potporu topništva uvježbavaju svoje postrojbe za provedbu napada s nasilnim prelaskom vodene zapreke. Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem vraćeni su mirnom reintegracijom u ustavno-pravni poredak RH. U početku procesa mirne reintegracije 30. ožujka 1996. godine na obrambenom položaju kod crkve na Lučici u blizini Lipovca nesretnim slučajem stradao je pripadnik 1. satnije Stjepan Strunje.

Najmanje poginulih pripadnika u odnosu na brojno stanje i broj provedenih dana na terenu imala je 1. pb 5. gbr. To se može dovesti u vezu s borbenim iskustvom koje je 1. bojna stekla tijekom 1991. godine i teških borbi u selu Mirkovcima, na Kukuruznom putu, Lušcu, Bogdanovcima, Nuštru, Sarvašu, Deletovcima, istočnoj Slavoniji te 1992. godine u Bosanskoj Posavini.

Slika 104. Borbena ophodnja u Spačvanskoj šumi (Dragutin Perša)

Slika 105. Zapovjednik i zapovjednici postrojbi iz 1. pješačke bojne. Slijeva Ivan Ereš, Ivica Grgić, Ivo Lukić, Stjepan Kulić, Ivan Šoštar, Dragutin Perša, Zoran Strmota i Marinko Ereš (Dragutin Perša)

Slika 106. Položaj kod crkve na Lučici blizu sela Lipovca (Dragutin Perša)

Slika 103. Položaj za odmor pričuvnih snaga u Spačvanskoj šumi (Dragutin Perša)

zapovjednicima i ratnim pripadnicima Brigade. Na sastancima ih je sudjelovalo više od sto. Oni su također utkali sebe u zajedničku monografiju svih nas, na koju ćemo svi biti ponosni. Pristup izradi monografije i komunikacija s ratnim veteranima bili su javni, transparentni i dostupni, s mogućnošću uključivanja svih zainteresiranih. Najveća želja svih naših ratnih veterana bila je da u monografiji bude napisana istina o nama u Domovinskom ratu. Žele je kao uspomenu za svoje obitelji, za svoju djecu i unučad, s kojom će posvjedočiti gdje su bili i što su sve prošli.

Sada naši veterani, dok ponosno iščekuju primanje monografije Sokolova u svoje ruke, znaju da su u konačnoj inačici tekstovi s izvornim i vjerodostojnim činjenicama, autentičnosti i realnim prikazom našeg zajedništva i moralne snage s vjerom u pobjedu.

KOJI JE BIO NAJVEĆI UREDNIČKI IZAZOV U USKLAĐIVANJU RAZLIČITIH SVJEDOČANSTAVA SUDIONIKA RATNIH DOGAĐANJA?

Urednički izazov bilo je usklađivanje između ratnog arhivskog gradiva te živih i jasnih sjećanja ratnih pripadnika s definiranim ciljem: očuvanje istine o Brigadi i bilježenje te istine. Stručni tim, koji je imenovan Odlukom ministra obrane, na mjesečnim je sastancima izlagao radni materijal temeljen na arhivskom gradivu. Od pripadnika i pripadnika koji su nazočili sastancima tražili smo potvrdu da je tako i bilo, jer

Pripadnici 1. pješačke bojne na borbenim položajima u istočnoj Slavoniji

RAZGOVOR // BRIGADIR MIJO KOŽIĆ

Slika 177. - 178. Tenkovska posada vrši popunu streljiva (arhiva 5. gbr HV-a)

Slika 179. Tenkovske posade provode raščlambu nakon djelovanja (arhiva 5. gbr HV-a)

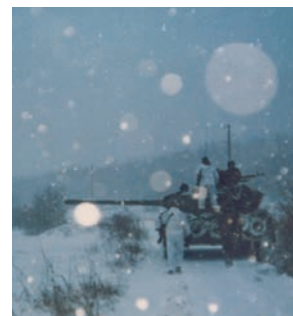
Slika 180. - 181. Tenkovski vod u napadu s bojnim gađanjem (arhiva 5. gbr HV-a)

Slika 182. Mehanizirana satnija u zimskim uvjetima na Maksovu vrhu (Veljko Mihaljević)

Slika 183. Medicinska tehničarka Zvezdana Orešković, djevojački Živković, ispred bivaka Mehanizirane satnije (Marina Trkulja)

Slika 184. Tenk u potpori pješačkog napada na livanjskom bojištu. Posada tenka Mladena Pepića. Zdravko Nikolić, stoji na tenku (u bijeloj odori) (Ivan Ružić)

214

215

Pripadnici Oklopne bojne dali su nemjerljiv doprinos u svim akcijama u kojima je Brigada sudjelovala

oni najbolje znaju kako je bilo. Najveći izazov bio je postići konsenzus oko toga da u monografiji bude zapisana jedina i prava istina. Tijekom sastanaka usuglašavali smo tekst koji se može prihvatiti. Naglasak je bio na suradnji te aktivnom sudjelovanju svih koji su se odazvali, kako bi se svaki tekst dodatno poboljšao.

NA KOJI STE NAČIN ODLUČIVALI ŠTO UKLJUČITI, A ŠTO IZOSTAVITI, S OBZIROM NA BOGATU I KOMPLEKSNU RATNU POVIJEST BRIGADE?

U procesu vrednovanja i odabiranja bilo je izazovno od više od 10 000 izvornih dokumenata ratnog arhivskog gradiva i svega ostalog raspoloživog iz ratnog vremena izdvojiti najbitnije. Odlučili smo da oko 650 najvažnijih dokumenata uputimo u proceduru deklasifikacije kako bismo ih mogli koristiti i navesti u monografiji. Odabrani dokumenti dokazi su o osnivanju, strukturi, organizaciji života i rada te važnim odlukama za naš ratni put i sadrže bitne podatke o osobama, događajima i mjestima gdje je boravila i djelovala Brigada.

Uz članove Stručnog tima posebnu zahvalu upućujem jedinom ratnom zapovjedniku umirovljenom general-bojniku Ivanu Kapularu, koji je kao najbolji poznavatelj ratnog puta stalno bio uz nas i pružao nam bezbroj korisnih savjeta i preporuka usmjeravajući naš rad

KOLIKI JE NAGLASAK STAVLJEN NA VOJNO-STRATEŠKI ASPEKT, A KOLIKI NA OSOBNE PRIKAZE PRIPADNIKA BRIGADE?

Zastupljena su oba. Vojni aspekt na strateškoj i operativnoj razini od izvornih znanstvenih tekstova koji su prikazani kroz prizmu geopolitičkih čimbenika Domovinskog rata te prikaza sudjelovanja u svim operacijama i akcijama našeg ratnog puta. Posebno je poglavlje u monografiji naš ratni put, a posebno su poglavlje i osobna svjedočanstva svjedoka vremena. U njima su brojni detalji koji nisu navedeni u opisu borbenog djelovanja postrojbi. Važnija su poglavlja u monografiji *Povjesnice postrojbi i Ratni put*, u kojima su prikazani procesi okupljanja

i ustrojavanja Brigade vukovarskih veterana od 16. veljače 1992. godine; 204. brigade HV-a "A" od 5. lipnja 1992. te preimenovanja 204. brigade Odlukom ministra obrane Gojka Šuška od 28. rujna 1992. do njezina ukiđanja nakon deset godina postojanja. Uz ratni put Brigade u Republici Hrvatskoj, prvi se put prikazuje važan doprinos očuvanju prostora na kojem su vjekovna ognjišta hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, sudjelovanjem velikog broja dragovoljaca Brigade.

KOJI DIO MONOGRAFIJE SMATRATE NAJVREDNIJIM ILI NAJEMOTIVNIJIM, I ZAŠTO?

Posebno mjesto u monografiji pripada osamdeset devetorici poginulih i stradalih pripadnika Brigade. Uz fotografiju svakog od tih neumrlih junaka navedeni su podaci o datumu i mjestu rođenja te datumu i mjestu pogibije odnosno stradanja. U monografiji su prikazani i brojni pokazatelji o ranjenim i zatočenim pripadnicima, koji su nakon izlaska

Posebno je poglavlje u monografiji naš ratni put, a posebno su poglavlje i osobna svjedočanstva svjedoka vremena. U njima su brojni detalji koji nisu navedeni u opisu borbenog djelovanja postrojbi

iz srpskih koncentracijskih logora nastavili svoj ratni put u Slavonskim sokolovima.

S osobitim ponosom i u duhu našeg neraskidivog zajedništva svih pripadnika Brigade, u ozračju sjećanja na naše slavne i ponosne dane, služeći kao povijesni dokaz doprinosa slobodi Hrvatske i žrtvi na oltar Domovine, monografija Sokolova bit će trajna prepreka zaboravu, živi trag i zlatna nit pamćenja sa simbolom kontinuiteta da žrtve za slobodu Republike Hrvatske nikad neće biti zaboravljene.

KAKO STE PRISTUPILI OSJETLJIVIM TEMAMA, POPUT GUBITAKA, RATNIH TRAUMA I TEŠKIH ODLUKA U BORBENIM OPERACIJAMA?

Borbene operacije često su uključivale odluke u kojima nije bilo savršenog izbora. U opisu ratnog puta Brigade odluke smo analizirali u kontekstu tadašnjih informacija i resursa, izbjegavajući naknadnu pamet iz sigurne budućnosti. Koristili smo preciznu vojnu terminologiju za opise operacija i akcija. Zadržali smo dostojanstvo svih žrtava i oslanjali se samo na provjerene i vjerodostojne informacije. Da trauma nije samo događaj već i ono što ostaje nakon njega opisali smo u naslovu *Nevidljive rane rata*.

KAKO MONOGRAFIJA PRIDONOSI ČUVANJU SJEĆANJA NA DOMOVINSKI RAT ZA MLAĐE GENERACIJE, KOJE GA NISU DOŽIVJELE?

Mlađe generacije želimo upoznati s tim da je u organizacijskoj povijesti Oružanih snaga Republike Hrvatske (OSRH)

Slika 213. Bitnica SVBR, selo Gajine, zadarsko bojište 1993. Na fotografiji: Zlatko Radočaj, Goran Zubak i Luka Mirković (SVA MORH-a Zagreb)

je s vremenom Mladen Stašjak postavljen na mjesto zapovjednika voda, kao i Ivica Amidžić, dok je Ivica Pribišalić u konačnici završio na ustrojbenom mjestu pomoćnika zapovjednika za logistiku Divizijuna.

Pri ustrojavanju TRD-a njegovo je Zapovjedništvo uložilo maksimalne napore da u skladu s knjigom materijalnog ustroja popuni postrojbu pripadajućim teretno-terenskim motornim vozilima za vuču topničkih oružja, prijevoz posada i streljiva. U skladu s tim, zapovjednik Divizijuna izdaje zadaću Logističkom lancu potpore s naglaskom na Desetini tehničkog održavanja za stavljanje borbenih tehnika i motornih vozila u stanje pune borbene spremnosti. Za vuču TH 152 mm D-20 1. i 2. haubička bitnica bile su popunjene teretno-terenskim vozilima FAP 2026 BS/AV, a ostale su postrojbe u svojem sastavu imale TAM 150 i TAM 110. Uz izniman napor svih vozača i tehničke struke pod vođenjem Željka Tomićića, kao i svih pripadnika Desetine tehničkog održavanja Logističkog voda na čelu s Krunoslavom Erečkovićem i Milanom Bošnjakom Diletom, motorna vozila popravljaju se i boje te u najkraćem mogućem roku dovede u ispravno stanje. Stariji i iskusni vozači motornih vozila, poput Mladena Grubića, Branka Stevića, Ivica

Slika 214. Maslenički most 1993. Na fotografiji: Zdenko Turk, Damir Čupić, Zdenko Čavar, Luka Gaura i Ivica Kutlić (Zdenko Turk)

Kanisa, Stipe Popića, Darka Korpara, bili su mentori svojim mladim i neiskusnijim kolegama za održavanje, servisiranje i pravilnu uporabu i vožnju motornih vozila. Tihomir Štrekelj, zapovjednik Opskrbne desetine, pravodobnim se planskim aktivnostima skrbio o dobavi rezervnih dijelova, ulja i maziva kao i potrošne robe za redovito održavanje borbenih i neborbene tehnike. Paralelno s Tehničkom desetinom, aktivna je i Intendant-

Slika 215. 1. haubička bitnica prijevoz Vratnik 1993. Na fotografiji: Darko Belan, Darko Silšković, Mirjana Grubišić, Zlatko Martinović, Mile Lukić i Nedeljko Todorović (Darko Belan)

Slika 216. Zadarsko bojište 1993. Pripadnici Bitnice SVBR na paljenom položaju: Ante Kožul, Damir Kelić, Ivica Kelić, Ivica Fogadić, Antun Jandrić, Stipo Popić i Igor Čakmazović (SVA MORH-a Zagreb)

ska desetina pod zapovijedanjem Zorana Becka, koja se brinula o prehrani, vojnoj opremi i odorama te ostalim zadacima koje su pratile uspješnu provedbu obuke i redovitog vojnčkog života na mirnodopskoj lokaciji razmještanja i u provedbi vježbi i operacija. Brigu o zdravlju pripadnika vodio je stručni tim Zdravstvene desetine na čelu s doktorom Zdravkom Rakovićem; medicinskim tehničarom Antom Nikolićem Pajom; medicinskim se-

Slika 217. Zadarsko bojište 1993. godine. 2. vod 1. haubičke bitnice (Dražen Galović)

strama Anicom Sudić, Blankom Leovac, Brankom Matković Lazarov, Mirjanom Grubišić i Zrinkom Knežević.

Divizijun je zahvaljujući stopostotnoj personalnoj i materijalnoj popuni, ponajprije topničkim oružjem TH 152 mm D-20, posjedovao znatno jaču vatrenu moć u odnosu na ostale divizijske gardijske brigade HV-a, koji su bili naoružani ustrojem propisanim haubicama 122 mm D-30 (TH 122 mm D-30). Rukovanje navedenim TH 152 mm D-20 zahtijevalo je znatno veće napore pri provedbi taktika, tehnika i procedura, ali uvježbanost i osposobljenost svih pripadnika topničkih desetina u provedbi navedenih zadaća u zadanim vremenskim normama bile su jamstvo uspješne provedbe svih zadaća u napadnim i obrambenim operacijama HV-a do okončanja Domovinskog rata.

S obzirom na ratne okolnosti i intenzitet ratnih događanja u vrijeme ustrojavanja 5. gbr HV-a i njezinih sastavnica, odmah po personalnom ustrojavanju i materijalnom preuzimanju TH 152 mm D-20, TRD preuzima i borbeni zadatak od 2. MAD-a ZP-a Osijek. Prethodno ustrojene i obučene haubičke bitnice pružaju topničku potporu obrane manevarskih snaga 131. brigade HV-a s paljenih položaja u području sela Šitara. U jeku provedbe intenzivne obuke krajem 1992. i početkom 1993. haubičke bitnice sva znanja stečena na vježbalištu u vojarni primjenjuju tijekom vatrene potpore na terenu i time potvrđuju svoju uvježbanost i spremnost za provedbu nadolazećih zahtjevnih ratnih operacija. Paljbeni vodovi

Slika 218. Pripadnici 1. bitnice na trajektu Prizna – Žigljen 1993. godine (Dražen Galović)

RAZGOVOR // BRIGADIR MIJO KOŽIĆ

5. gardijska brigada Hrvatske vojske bila strateška i pouzdana snaga za ključne bitke Domovinskog rata u Republici Hrvatskoj. Monografija prikazuje identitet i ulogu 5. gardijske brigade HV-a za OSRH i Slavoniju do 1999., kad je imala posljednju borbenu zadaću.

KAKO VIDITE ULOGU OVAKVIH MONOGRAFIJA U SUVREMENOM HRVATSKOM DRUŠTVU I KULTURI SJEĆANJA?

Nakon godina predanog rada, s ponosom objavljujemo: ratna monografija 5. gardijske brigade Hrvatske vojske Sokolovi je spremna! Ovo nije samo knjiga – ovo je spomenik na 732 stranice, protkan sa 713 autentičnih do sada neobjavljenih fotografija i više od 500 deklasificiranih ratnih dokumenata, koji svjedoče o pobjedničkom putu naših Slavonskih sokolova. Recenzenti su je ocijenili kao izvorni znanstveni rad, što potvrđuje njezinu povijesnu težinu.

Objavljivanje monografije Sokolovi nadilazi usto stručne i znanstvene okvire. Riječ je o do sada neobjavljenoj povijesti Domovinskog rata, koja iznimno zanima širu javnost i za koju postoji javni interes.

ŠTO BISTE PORUČILI ČITATELJIMA, KOJI ĆE PRVI PUT KROZ OVU KNJIGU UPOZNATI 5. GARDIJSKU BRIGADU HRVATSKE VOJSKE?

Poruke za poziv na predstavljanje monografije treba-ju pobuditi znatiželju i istaknuti vrijednost koju će se

VLADIMIR PREBEG

2. 9. 1964. – 16. 2. 1994.

Mjesto pogibije:
Južno bojište

ZVONKO PUTNIK

29. 5. 1959. – 22. 12. 1993.

Mjesto stradanja:
Zagreb

ANTUN RADOŠIĆ

14. 5. 1964. – 17. 2. 1996.

Mjesto stradanja:
Tisovac

MILAN RENDULIĆ

4. 8. 1968. – 3. 4. 1993.

Mjesto pogibije:
Kašić

IVICA RIMAC

15. 10. 1966. – 12. 1. 1995.

Mjesto pogibije:
Južno bojište

MATO RODIĆ

7. 2. 1959. – 24. 2. 1993.

Mjesto stradanja:
Cernik

504

dobiti dolaskom, jer do sada 5. gardijska brigada Hrvatske vojske, naši Slavonski sokolovi, nisu bili zastupljeni u javnosti i medijskom prostoru.

Popisom poginulih pripadnika Brigade željelo se od zaborava sačuvati žrtvu koju su podnijeli

BRANIMIR RONKO

28. 10. 1973. – 16. 11. 1994.
Mjesto stradanja:
Požega

SAMIR SADIKOVIĆ

8. 4. 1961. – 2. 4. 1993.
Mjesto pogibije:
Kašić

IVICA SEKULIĆ

8. 2. 1971. – 15. 7. 1993.
Mjesto pogibije:
Južno bojište

IVAN SERTIĆ

21. 12. 1963. – 1. 5. 1995.
Mjesto pogibije:
Gorice

ŽELJKO SKOKO

3. 7. 1967. – 30. 11. 1994.
Mjesto stradanja:
Vinkovci

DRAGO STEPİĆ

12. 5. 1959. – 15. 7. 1993.
Mjesto pogibije:
Južno bojište

505

O našem ratnom putu, a bili smo jedna od ključnih postrojbi tijekom Domovinskog rata, posebno važna za obranu i oslobađanje Lijepe Naše Domovine, ove 2026. godine prvi put

Objavljivanje monografije Sokolovi nadilazi usto stručne i znanstvene okvire. Riječ je o do sada neobjavljenoj povijesti Domovinskog rata, koja iznimno zanima širu javnost i za koju postoji javni interes

istupamo i ispričat ćemo do sada neispričane događaje iz Domovinskog rata.

Vidimo se na predstavljanju monografije, gdje ćemo se predstaviti i kratkim filmom u kojem drugi govore o nama. Većina članova Stručnog tima i sami su ratni pripadnici Brigade i prošli su cjelokupan ratni put Sokolova, tako da autentičnost osobno svjedoče.

KADA ĆE ŠIRA JAVNOST MOĆI VIDJETI MONOGRAFIJU?

Monografija 5. gardijske brigade Hrvatske vojske Sokolovi bit će dostupna široj javnosti na predstavljanjima, koja planiramo održati u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Ministarstvu obrane, Ministarstvu hrvatskih branitelja i Glavnom stožeru Oružanih snaga Republike Hrvatske te u zapovjedništvima i postrojbama Oružanih snaga Republike Hrvatske. Našu ćemo monografiju predstaviti i na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman" te Sveučilištu obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman".

Monografiju planiramo predstaviti i u gradovima na domicilnom području 5. gardijske brigade Hrvatske vojske Sokolovi (u Vukovarsko-srijemskoj, Osječko-baranjskoj i Brodsko-posavskoj županiji te u gradu Požegi), na lokacijama bojišnica njezina ratnog puta.

O datumima i lokacijama predstavljanja monografije, koja ćemo održavati do 30. lipnja 2026. godine, obavijestit ćemo javnost kroz različita oglašavanja.

Slike 465. – 468. VRO Bljesak (arhiva 5. gbr HV-a)

napada osnovnim smjerom: s. Gorice – Nova Petlja – Okučani sa zadaćom: u blizoj zadaci s 4. pješačkom bojnom 5. gbr i dijelom snaga 1. bojne 121. domobranske pukovnije Nova Gradiška te Oklopnom satnijom, razbiti neprijatelja u području Gorica i Donjih Bogićevaca, energično produljiti napad u zahvatu autoceste, spojiti se s ubačenim snagama u području Nove Petlje i što prije izbiti u područje Novog Varoša. Tijekom noći treba izvršiti prikriveno dovođenje snaga kroz šumu Prašnik i dijelom snaga zauzeti Novi Varoš i Donji Varoš.

Nadalje, preostalim dijelovima u zahvatu stare ceste pratiti tempo napada snaga na glavnom smjeru udara (81. samostalne gardijske boje), te u sljedećoj zadaci sudjelovati u oslobađanju Okučana i izbiti na državnu granicu. Snage za ubacivanje u šumu Sjeverni Prašnik činit će satnija 4. pješačke boje 5. gbr HV-a i Diverzantska skupina iz 265. Izvidničko-diverzantske satnije. Prvog dana provedbe operacije 4. pješačka bojna 5. gbr HV-a kreće iz područja prikupljanja smjerom Nova Gradiška – Visoka Greda – Gorice u probijanje neprijateljskih crta. Na glavnom smjeru napada probija se neprijateljska crta u Goricama, a na pomoćnom smjeru s jednom pješačkom satnijom probija se crta u Donjim Bogićevcima. U probijanju neprijateljskih crta u Goricama poginuo je zamjenik zapovjednika Pješačke satnije Ivan Sertić. U Donjim Bogićevcima teško je ranjen zapovjednik Pješačke satnije Marko Ivčić. U na-

stavku napada na Gornje Bogićevce smrtno je stradao zapovjednik Desetine POLK-a Ivan Mateša. Nakon zauzimanja Gorica zapovjednik 4. pb traži od zapovjednika 5. gbr HV-a ojačanje s tenkovima iz Brigade zbog iskoristavanja početnog uspjeha.

Kako bi se operacija završila u zadanom vremenu, uvedene su nove neplanirane snage: dovedena je 2. pješačka bojna i Tenkovska satnija OKB-a iz sastava 5. gbr HV-a (dva tenkovska voda s tenkovima T-55 iz OKB-a 5. gbr HV-a i tenk M-84 iz ZP-a Orašje pod zapovijedanjem pukovnika Željka Barišića). Tenkovska satnija uvedena je u borbu iz pokreta umjesto Tenkovske satnije 105. brigade na smjeru Gorice – Donji Bogićevci. Druga bojna 5. gbr HV-a uvedena je u borbu iz pokreta kako bi pojačala glavni napor napada 4. pješačke boje 5. gbr HV-a. Jedna satnija 4. pb ojačavala je glavni napor napada 80. samostalne gardijske boje na njezinu pravcu napada. Druga bojna 3. gardijske brigade Kune ojačala je napor napada na istočnom smjeru u zahvatu ceste. Borbena grupa 1. hrvatskog gardijskog zbriga i 3. bojna 104. brigade iz Varadžina uvedene su u borbu na zapadnom smjeru.

Tijekom noći izvršena su potrebna pregrupiranja i u skladu sa zapovijedi za daljnja borbeno djelovanja započeo je u 6:00 uz snažnu topničku potporu istodobni napad postrojbi na zadanim smjerovima. Izvršen je završni, usklađeni udar snaga HV-a i specijalnih postrojbi MUP-a usmjeren prema snagama neprijatelja u Okučanima, koje su svladane do 13:20, čime je uništen 18. zapadnoslavonski korpus SVK.

U tom završnom udaru 4. pješačka bojna 5. gbr HV-a s Tenkovskom satnijom OKB-a u potpunosti oslobađa Donje Bogićevce. Kako su postrojbe 3. gbr HV-a ušle u Okučane, 4. pb s 2. pb iz sastava 5. gbr HV-a započinje progon razbijenih neprijateljskih snaga smjerom Petlja – Novi Varoš – Stara Gradiška. Snage 80. gardijske boje zaustavile su u Novom Varošu razbijene neprijateljske snage prilikom njihova izvlačenja prema Starij Gradski. U grčevitoj borbi neprijatelj se probija preko Novog Varoša i bježi u smjeru Stare Gradiške i BiH. Tijekom te borbe smrtno je stradalo sedam pripadnika 80. gardijske boje. Do kraja drugog dana operacije sve postrojbe 5. gbr HV-a dostigle su crtu

426

427

Tijekom VRO Bljesak, nažalost, poginulo je i deset pripadnika 5. gbr HV-a

PAUCI SPREMNI

U rujnu prošle godine iz vojarne "Pukovnik Predrag Matanović" u Petrinji ispratili smo 16. kontingent Hrvatske vojske, sastavljen od pripadnika 1. mehanizirane bojne Tigrovi, u NATO-ovu aktivnost prednje ojačane prisutnosti u Republiku Poljsku. Nismo se stigli ni okrenuti, a već je došlo vrijeme da se oni vrate svojim domovima i da ih zamijene pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauči. U novoj rotaciji, koja započinje u ožujku 2026., upućuje se vod pripadnika Pauka spremnih preuzeti zadaće u sklopu međunarodne borbene grupe i nastaviti uspješnu suradnju s partnerima iz Saveza

ZA POLJSKU

PRIPREMIO
Tomislav Vidaković

FOTO
Tomislav Brandt

Uloga Oružanih snaga Republike Hrvatske u međunarodnim operacijama i misijama važan je doprinos globalnoj sigurnosti, stabilnosti i izgradnji mira, ali istodobno i snažna potvrda vjerodostojnosti Hrvatske kao odgovorne članice međunarodne zajednice i saveznice unutar NATO-a i Europske unije. Sudjelovanje u takvim misijama zahtijeva visoku razinu profesionalnosti, interoperabilnosti i prilagodljivosti jer hrvatski vojnici djeluju u složenim sigurnosnim okruženjima, često rame

uz rame s pripadnicima savezničkih i partnerskih oružanih snaga.

Upravo zbog te odgovornosti i složenosti zadaća, višemjesečna obuka koja prethodi upućivanju u međunarodnu misiju ima ključnu ulogu u pripremi svakog pripadnika Hrvatske vojske. Kroz sustavan i zahtjevan proces obuke razvijaju se taktičke, tehničke i proceduralne sposobnosti, ali i psihološka otpornost, timska kohezija te razumijevanje kulturnog i operativnog okruženja u kojem će djelovati. Ta obuka nije samo formalni preduvjet odlaska u misiju, već temelj sigurnog, učinkovitog i profesionalnog izvršavanja zadaća, čime se izravno štiti sigurnost pripadnika OSRH, ugled Republike Hrvatske te uspjeh same međunarodne misije.

HKoV

U sklopu završnih priprema za odlazak u međunarodnu misiju u Poljsku, pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci Gardijske mehanizirane brigade proveli su zahtjevne pripremne vježbe u realnim i operativno izazovnim uvjetima na području podno Dinare

čenost i prilagodljivost pripadnika bojne.

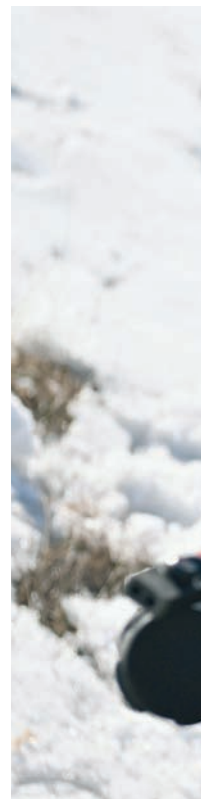
Kretanje po zaleđenom i iznimno skliskom snijegu bio je poseban izazov. Površina terena bila je nestabilna, a u trenucima kad se nije klizilo po zaleđenoj kori, snijeg bi pucao pod težinom koraka, zbog čega je noga propadala u dubinu, dodatno otežavajući kretanje i održavanje formacije. Upravo u takvim uvjetima, koji su istodobno zahtijevali fizičku snagu, koncentraciju i međusobno oslanjanje, pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci potvrdili su razinu spremnosti i profesionalnosti nužne za izvršavanje zadaća u međunarodnom operativnom okruženju.

Pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci već se nekoliko mjeseci intenzivno pripremaju za ovu međunarodnu aktivnost, prolazeći zahtjevan i sustavan proces obuke. U sklopu završnih priprema, na vojni poligon "Josip Markić" u blizini Knina rasporedili su se nekoliko dana prije dolaska ekipe Hrvatskog vojnika kako bi proveli završnu koordinaciju i pripremu terena. "Vježba je poslužila kao završna evaluacija pripadnika 17. HRVCON te se temeljila na ofenzivnim i defenzivnim operacijama te operacijama stabilnosti. Niske temperature, snijeg, vjetar i led nisu omeli visokomotivirane pripadnike u izvršavanju zadaća do kraja. Imali su priliku prikazati svo-

U sklopu završnih priprema za odlazak u međunarodnu misiju u Poljsku, pripadnici 3. mehanizirane bojne Pauci Gardijske mehanizirane brigade proveli su zahtjevne pripremne vježbe u realnim i operativno izazovnim uvjetima na području podno Dinare. Iako je vrijeme na prvi pogled bilo povoljno, uz sunce koje je neprekidno obasjavalo teren, temperature su se zadržavale ispod nule, stvarajući okolnosti koje su dodatno testirale izdržljivost, obu-

HKoV

je vještine, znanja i iskustva koja su stekli i nadogradili tijekom prethodne 2025. godine. Cijelu smo godinu radili na unapređenju stečenih vještina kroz intenzivnu obuku, brojne terene po vojnim poligonima, vježbama i tečajevima kako bismo mogli dostojanstveno prikazati sliku Hrvatske vojske u multinacionalnom okruženju. S obzirom na to da se radi o misiji prednje prisutnosti, naša je dužnost upravo te vojničke vještine održavati na visokoj razini", objašnjava nam zapovjednik mehaniziranog voda 17. kontingenta poručnik Jakov Špiček.

KLJUČNO OCJENJIVANJE

Provjera spremnosti pripadnika Hrvatske vojske za odlazak u međunarodnu misiju jedan je od ključnih elemenata sustava obuke i certifikacije, pri čemu uloga ocjenjivača ima posebnu težinu i odgovornost. Njihova zadaća nije samo formalno vrednovanje izvršenja zadaća, već objektivna i neovisna procjena sposobnosti postrojbe da

Provjera spremnosti pripadnika Hrvatske vojske za odlazak u međunarodnu misiju jedan je od ključnih elemenata sustava obuke i certifikacije, pri čemu uloga ocjenjivača ima posebnu težinu i odgovornost

djeluje u složenom, multinacionalnom i često nepredvidivom operativnom okruženju, uz puno poštivanje propisanih standarda i procedura.

U tom kontekstu, tijekom priprema 17. hrvatskog kontingenta provedeno je ocjenjivanje spremnosti sukladno Pravilniku o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u operacijama potpore miru, operacijama odgovora na krize, humanitarnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu. Takav normativni okvir osigurava jedinstvene kriterije ocjenjivanja, transparentnost postupka te visoku razinu pouzdanosti u donošenju odluka o upućivanju pripadnika u međunarodnu misiju.

Vježbom Pauk 26 rukovodio je direktor vježbe bojnik Miroslav Katuša iz Zapovjedništva Gardijske mehanizirane brigade, dok je za direktora ocjenjivanja određen pukovnik Karlo Krešić iz Zapovjedništva za obuku i doktrinu. Njihova suradnja i jasno razgraničene odgovornosti omogućile su sustavno praćenje provedbe zadaća, analizu postupaka te pravodobno uočavanje jakih strana i područja za dodatno unapređenje.

Rezultati ocjenjivanja potvrdili su visoku razinu profesionalnosti i motivacije pripadnika 3. mehanizirane bojne Pauči. "Maksimalno zalaganje i neupitna motivacija svih pripadnika Pauka koji su uključeni u vježbu", istaknuo je zadovoljno jedan od ocjenjivača, čime je dodatno naglašena važnost stručnog i objektivnog ocjenjivačkog procesa kao jamstva da

Pauci su nekoliko mjeseci intenzivno provodili pripreme za odlazak u međunarodnu misiju u Poljsku, a ključni dio obuke odnosi se na izvođenje napadnih operacija u sklopu multinacionalnih zadaća

u međunarodne misije odlaze potpuno spremni, osposobljeni i odgovorni pripadnici Hrvatske vojske. Pauci su nekoliko mjeseci intenzivno provodili pripreme za odlazak u međunarodnu misiju u Poljsku, a ključni dio obuke odnosi se na izvođenje napadnih operacija u sklopu

Kombinacija višemjesečne pripreme, realnih uvjeta vježbi i stručnog praćenja ocjenjivača osigurava da svaki pripadnik bude maksimalno spreman, motiviran i profesionalan

multinacionalnih zadaća. “Na temelju prikupljenih informacija zapovjednik voda donosi vlastitu inačicu napada i provodi je,” kaže zapovjednik kontingenta natporučnik Mirko Vladović. Pripreme su započele u četvrtom mjesecu, a natporučnik ističe da su pripadnici dobro uvježbani i da se osjećaju spremnim za izazove koje nosi međunarodna misija. “Očekujem izazov i promjenu u odnosu na rad u Hrvatskoj. Razbijanje rutine, prilika da puno naučimo i da stečeno znanje primijenimo dalje u svojoj vojnoj karijeri. Velika većina naših ljudi stvarno je motivirana za odlazak u međunarodne misije sa željom za napredovanjem i proširivanjem svojih znanja i sposobnosti. U konačnici, to međunarodno iskustvo uvijek dobro dođe jer se nauče nove stvari, a imamo i priliku usporediti gdje smo u odnosu na ostale vojske s kojima sudjelujemo u misiji. Generalno gledano, iz profesionalne perspektive, to je jedna od najzanimljivijih zadaća koje kao vojnici možemo dobiti i izvršiti.”

Kontingent će biti smješten u gradu Bemowo Piskie, na sjeveroistoku Poljske, gdje će djelovati u sastavu međunarodne borbene grupe čiju glavninu čine snage SAD-a, uz sudjelovanje Rumunjske i Velike Britanije. Suradnja pruža hrvatskim vojnicima priliku za stjecanje vrijednog iskustva u zajedničkim operacijama, testiranje stečenih vještina u realnim uvjetima te jačanje interoperabilnosti s partnerima iz Saveza.

Pripreme i vježbe 17. hrvatskog kontingenta jasno pokazuju koliko je sustavna obuka i ocjenjivanje spremnosti ključno za uspješno sudjelovanje u međunarodnim misijama. Kombinacija višemjesečne pripreme, realnih uvjeta vježbi i stručnog praćenja ocjenjivača osigurava da svaki pripadnik bude maksimalno spreman, motiviran i profesionalan. Sudjelovanje u misiji u Poljskoj ne samo da testira stečene vještine, već pruža i neprocjenjivu priliku za međunarodnu suradnju, usporedbu iskustava te daljnje usavršavanje, čime se jača sposobnost Hrvatske vojske za djelovanjem u najzahtjevnijim operativnim uvjetima.

PREDSTAVLJAMO

Ricardo Montana, ime koje gotovo priziva glazbu. A kad ga upoznate, shvatite da iza tog imena stoji mladi kadet koji u jednakoj mjeri živi ritam klavira i ritam vojne obuke. Upoznajte kadeta Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" koji svoje dane raspoređuje između klavira i vojnih obuka, prirodno noseći i glazbu i odoru kao dijelove istog puta

KADET NAREDNIK RICARDO MONTANA

KADA KLAVIR I VOJNI POZIV KUCAJU ISTIM RITMOM

Kadet narednik Ricardo Montana pripada onoj skupini mladih ljudi koji nenametljivom karizmom odmah privlače pozornost. Iako dolazi iz Like, zadnjih deset godina živi u Splitu, gradu koji smatra svojim pravim domom. Ondje je, kaže, oblikovao karakter, prijateljstva, ali i jasnu sliku o tome kakvu budućnost želi. Danas je kadet Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman", četvrte godine

TEKST

Ines Grossi

FOTO

Tomislav Brandt

U vojsci je ritam jedan od ključnih faktora: od sinkroniziranog kretanja do koordinacije unutar tima. Glazba također razvija fokus, strpljenje i kontrolu nad vlastitim tempom, što je izravno primjenjivo u zadaćama u kojima se od svakog pripadnika traži pribranost i pouzdano izvršavanje zadataka

Vojnog pomorstva, smjer nautika, na Sveučilištu obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman", smjer koji vrlo precizno spaja dvije njegove velike ljubavi: more i vojnički poziv. Razmišljati o vojnoj karijeri počeo je još u srednjoj školi, dok je trenirao borilačke vještine i interesirao se za blisku borbu. Ondje je prvi put susreo pripadnike Oružanih snaga koji su prepoznali njegove afinitete i rekli mu da će, ako želi preuzimati odgovornost i voditi ljude, vojska biti pravi put. Paralelno je imao još jednu stranu života, glazbu, a obje su se borile za jednako mjesto. Na kraju je prevagnula Hrvatska vojska, ali glazba ga nikad nije napustila.

"Klavir sam počeo svirati u trećem razredu osnovne, 2013. godine", prisjeća se. "Roditelji su me upisali kako bi, iskreno, zauzdali moje viškove energije". Smije se dok to govori, ali odmah dodaje da je učitelj glazbenog vrlo brzo shvatio da je riječ o talentu koji treba njegovati. Tako je klavir postao dio njegove svakodnevnice, a danas, unatoč vojnom ritmu, i dalje traži mjesto u danu za vježbanje. "Tko želi – nađe način", kaže jednostavno.

Obuka zna biti intenzivna, a tempo zahtijevan. Pa ipak, Ricardo glazbu nikad ne koristi kao bijeg, nego kao alat. "Pomaže mi vratiti fokus, smiriti se, držati ritam u glavi. Ne odmičem se od stvarnosti, samo je na trenutak organiziram"

Vojska često stvara situacije koje simuliraju stres. U takvim okolnostima glazba može biti način da se pripremiš za dan, ali i da se spustiš nakon napora. Ona je rijedak spoj motivacije i smirenosti

PREDSTAVLJAMO

“Nekad ujutro, nekad navečer, nekad i oba puta. Klavir čeka, a i ja njega.” U razgovoru se prirodno nameće pitanje: postoji li poveznica između glazbe i vojničke discipline? Ricardo samo potvrdi glavom, kao da je to pitanje toliko logično da bi ga i sam postavio. “Glazba zahtijeva ritam, preciznost i ponavljanje, iste one elemente koji čine temelj vojnog drila. U vojsci ritam je jedan od ključnih faktora: od sinkroniziranog kretanja do koordinacije unutar tima.

Glazba također razvija fokus, strpljenje i kontrolu nad vlastitim tempom, što je izravno primjenjivo u zadacima u kojima se od svakog pripadnika traži pribranost i pouzdano izvršavanje zadataka”.

Obuka zna biti intenzivna, a tempo zahtijevan. Pa ipak, Ricardo glazbu nikad ne koristi kao bijeg, nego kao alat. “Pomaže mi vratiti fokus, smiriti se, držati ritam u glavi. Ne odmičem se od stvarnosti, samo je na trenutak organiziram.” Kad govori o skladateljima, ne želi se ograničiti na jednog, jer u svakom prepoznaje posebnu nijansu. Ali ipak izdvoji jedno ime. Vivaldi. Njegova energija i dinamika su nevjerovatni. Čak i kad sviraš solo, osjećaš kao da orkestar diše s tobom”. Da njegovi kolege znaju za taj talent, nije potrebno ni pitati. Ricardo se i sam našali:

“Teško da ne znaju. Klavir se čuje kroz zidove. Sviram im, htjeli oni to ili ne, ali većinom hoće.”

Ipak dodaje da mu često priđu i zamole omiljenu skladbu, što uvijek učini s veseljem. Njegovo glazbeno iskustvo uključuje i ozbiljnije nastupe. Posebno pamti onaj iz 2022. godine, u Gradskom kazalištu mladih Split, gdje je pratio pjevačicu Editu Kolombo, dugogodišnju suradnicu Doris Dragović. “Izvodili smo *Stand By Me* i *What a Feeling*. Bio je to dobrotnovni koncert. Nakon godina pauze, vratiti se pred tako veliku publiku – to vam se ureže.”

U jednom trenutku pitamo ga kako vidi ulogu glazbe u životu vojnika.

Odgovor dolazi brzo i promišljeno: “Vojska često stvara situacije koje simuliraju stres. U takvim

Usudite se razmišljati izvan postavljenih granica. Ako volite svirati, trenirati, učiti ili sve od navedenog pa i bilo što drugo, onda sve to i možete. Ne dopustite da vam drugi govore što je moguće, a što ne. Granice su često samo u glavama

okolnostima glazba može biti način da se pripremiš za dan, ali i da se spustiš nakon napora. Ona je rijedak spoj motivacije i smirenosti.” Razgovor završavamo uz pitanje što bi poručio mladima koji žele biti vojnici, ali i glazbenici, sportaši... Ricardo se zamisli tek na trenutak. “Usudite se razmišljati izvan postavljenih granica. Ako volite svirati, trenirati, učiti ili sve od navedenog pa i bilo što drugo, onda sve to i možete. Ne dopustite da vam drugi govore što je moguće, a što ne. Granice su često samo u glavama”.

U njegovoj se priči vidi kako se u jednoj osobi mogu spojiti različiti svjetovi, a da se nijedan ne izgubi. Zato njegov primjer nije tek priča o talentu, nego podsjetnik da se istinski vojnik oblikuje u trenucima u kojima njeguje ono što ga nadahnjuje i održava uspravnima. Jer, kako sam kaže, granice postoje samo dok ih prihvaćamo; onima koji se usude misliti šire, ritam klavira i ritam vojne službe mogu kucati u istom tempu.

OBLJETNICA

PRIPREMIO

Željko Stipanović

FOTO

Tomislav Brandt, arhiva

ČETVRT STOLJEĆA SLUŽBE P JESMOM

S neskrivenim zadovoljstvom i ponosom Klapa "Sv. Juraj" HRM obilježava četvrt stoljeća umjetničkog, kulturnog i domoljubnog djelovanja koje je ovu klapu učinilo jednim od najsnažnijih simbola hrvatske glazbene i pomorske baštine. Njihova predanost, disciplina i ljubav prema pjesmi iznjedrili su Klapu koja nadilazi glazbu i postaje simbol časti, zajedništva i služenja domovini

Već dvadeset i pet godina Klapa "Sveti Juraj" HRM dostojanstveno prono- si klapsku pjesmu, čuvajući njezinu izvornost, ali istodobno joj dajući snagu suvremenog izričaja. Njihovo višeglasje nije samo glazbeni doživljaj – ono je poruka identiteta, pripadnosti i duboke povezanosti s morem, Dal- macijom i Hrvatskom vojskom. Osnovana s ciljem promicanja hrvat- ske glazbene i pomorske baštine, Klapa "Sveti Juraj" HRM već četvrt stoljeća pjesmom dostojanstveno predstavlja Hrvatsku vojsku u zemlji i inozemstvu, sudjelujući na brojnim državnim, vojnim, crkvenim i kultur- nim događanjima. Tijekom 25 godina djelovanja Klapa je ostvarila velik broj zapaženih nastupa na svečanim obi- lježavanjima važnih datuma iz novije hrvatske povijesti, vojnim ceremo- nijama, međunarodnim susretima i koncertima, gdje je svojim nastupi- ma pridonosila promicanju ugleda Oružanih snaga Republike Hrvatske i Republike Hrvatske u cjelini. Posebno

Ova obljetnica nije samo retrospektiva, nego i zahvala svim pjevačima, voditeljima, suradnicima i podupirateljima koji su tijekom godina utkali dio sebe u zvuk i identitet Klape "Sveti Juraj" HRM

Već dvadeset i pet godina Klapa "Sveti Juraj" HRM dostojanstveno pronosi klapsku pjesmu, čuvajući njezinu izvornost, ali istodobno joj dajući snagu suvremenog izričaja

OBLJETNICA

Marko Bralić, voditelj Klapa

Iznimno smo ponosni na sva postignuća u proteklih 25 godina našeg rada nastupajući u odori pobjedničke Hrvatske vojske po svim meridijanima i paralelama ovoga svijeta. Klapska pjesma osvaja, ne poznaje granice, spaja ljude i posebno izražava naš hrvatski identitet.

Hvala svima koju su nam bili podrška u Hrvatskoj vojsci i Ministarstvu obrane svih ovih godina, na poseban način Vojnom ordinarijatu, biskupu Jurju Jezerincu i pokojnom mons. Josipu Šantiću koji su prepoznali značaj Klapa i u našim počecima inicirali naše okupljanje. Hvala hrvatskim braniteljima i njihovim obiteljima koji su bili i ostali naša inspiracija i najvjernija publika. Uvjeren sam da nas je sve ove godine u zajedništvu na poseban način očuvala Gospa - naša nebeska Majka, u čijem smo svetištu u Lurdu imali prvi javni nastup na svečanosti otvaranja međunarodnog susreta vojsci svijeta u bazilici Pia X. 2001. godine. Njoj najveća hvala!

Klapa "Sveti Juraj" HRM već četvrt stoljeća pjesmom dostojanstveno predstavlja Hrvatsku vojsku u zemlji i inozemstvu, sudjelujući na brojnim državnim, vojnim, crkvenim i kulturnim događanjima

OBLJETNICA

se ističe njezino djelovanje u zadnjih pet godina, kad je dodatno potvrđena umjetnička izvrsnost i profesionalna razina. U tom je razdoblju Klapa nastavila intenzivnu koncertnu aktivnost, sudjelovala u brojnim humanitarnim projektima te obogatila svoj repertoar novim skladbama i obradama, ostajući vjerna tradicijskom klapskom izričaju.

Kao potvrda kvalitete i prepoznatljivosti na nacionalnoj razini, Klapa "Sveti Juraj" HRM nagrađena je prestižnom glazbenom nagradom Porin, što je jedno od najviših priznanja hrvatske glazbene struke te dodatno potvrđuje njezin značaj i doprinos očuvanju hrvatske glazbene baštine. Obljetnica nije samo retrospektiva, nego i zahvala svim pjevačima, voditeljima, suradnicima i podupireteljima koji su tijekom godina utkali dio sebe u zvuk i identitet Klape "Sveti Juraj" HRM. Ona ostaje i dalje snažan glazbeni glas Hrvatske vojske, nastavljajući svoju časnu službu pjesmom,

Klapa "Sveti Juraj" HRM osvojila je nagradu Porin 2022. za album Plovit se mora u kategoriji najbolje pop-folklorne glazbe, što je bio prvi Porin dodijeljen pripadnicima Oružanih snaga RH. Nagrada im je uručena 24. ožujka 2022. godine

tradicijom i izvrsnošću. S pogledom prema budućnosti, vjerujemo da će i dalje jednako snažno ploviti glazbenim pučinama, ostajući vjerna svojim korijenima, a otvorena novim izazovima i nadahnućima.

Video 25 godina Klapa

Biskup Juraj Jezerinac i pokojni mons. Josip Šantić prepoznali su značaj Klapa

Na prošlogodišnjem kongresu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA – European Military Press Association) koji je održan od 15. do 19. rujna 2025. u Tallinnu u Estoniji, video Ako ne znaš što je bilo, u produkciji djelatnika Službe za strateško komuniciranje i digitalne medije Ministarstva obrane osvojio je nagradu za najbolji videouradak u protekloj godini. Nagradu je djelatnici Ministarstva obrane Vesni Pintarić, redateljici spota, uručio predsjednik udruženja EMPA-e brigadir Matthias Wasinger, glavni urednik austrijskog časopisa Defence Horizon. Režiju spota potpisuju djelatnici Službe za strateško komuniciranje i digitalne medije MORH-a Vesna Pintarić i Goran Resovac, koji je ujedno i montažer spota, a sniman je prema scenariju Pere Eranovića, splitskog glumca i sina poginulog hrvatskog branitelja. U igranom dijelu spota glumili su poznati splitski glumac Marijan Grbavac i djeca hrvatskih branitelja. Snimateljski dio odradili su Goran Resovac i Filip Granić.

VRO MASLENICA

Povodom obilježavanja
33. obljetnice vojno-
-redarstvene operacije
Maslenica u Zadru i
zadarskom zaleđu održan
je niz protokolarnih,
kulturnih, znanstvenih
i duhovnih aktivnosti
koje istodobno evociraju
sjećanje na jednu
od ključnih operacija
Domovinskog rata i
odaju počast hrvatskim
braniteljima

Na terasi zadarskog kafića sjedila je stara gospođa, sama, s rukama lagano sklopljenim u krilu. Suze su joj tiho klizile niz obraze, ali u pogledu nije bilo tuge, samo ponos. Pred njom je prolazio mimohod pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske i Ministarstva unutarnjih poslova, noseći ratne zastave u čast 33. obljetnice operacije Maslenica. Gledajući zastave sigurno se prisjetila godina straha, neizvjesnosti i žrtve, ali i pobjede koja je označila kraj najtežih dana. Uz rubove ceste djeca su ushićeno mahala malim zastavicama i glasno pozdravljala vojsku, nesvjesna opasnosti u kojoj se njihov grad nekad nalazio. Građani Zadra s iskrenim su zadovoljstvom pozdravljali svoju vojsku, prisjećajući se vremena Domovinskog rata koje je upravo operacija Maslenica preokrenula u nadu, slobodu i mir. Suze stare gospođe i razdragana dječja lica spojili su se u isti trenutak sjećanja i zahvalnosti, jasno pokazujući koliko je operacija Maslenica značila Zadranima. Ona je za njih bila više od vojne pobjede, bila je prijelomnica koja je donijela slobodu, sigurnost i vjeru u budućnost. Upravo zato Zadranima i danas, s jednakim ponosom i poštovanjem, ističu Maslenicu kao

TEKST

Tomislav Vidaković

FOTO

Tomislav Brandt

simbol hrabrosti, zajedništva i pobjede u najtežim trenucima hrvatske povijesti. Operacija je za Zadranima bila pitanje opstanka, a za državu u cjelini povijesna prekretnica. Njezinim uspješnim okončanjem prvi je put jasno pokazano da Hrvatska ima snagu, znanje i odlučnost osloboditi okupirana područja i vratiti kontrolu nad vlastitim teritorijem. Povezivanjem sjevera i juga zemlje prekinuta je prometna i strateška izolacija Dalmacije, a istodobno je poslana i snažna poruka građanima i međunarodnoj zajednici da je hrvatska sloboda nepovratna. Upravo zato se Maslenica i danas s ponosom ističe ne samo kao zadarska nego i kao hrvatska pobjeda, temelj na kojem su izgrađene kasnije oslobodilačke operacije i ostvarena konačna sloboda cijele zemlje. "Operacija Maslenica bila je presudna za sigurnost grada Zadra i ponovno povezivanje sjevera i juga Hrvatske te je

POBJEDA KOJA JE VRATILA NADU

poslala jasnu poruku odlučnosti da se, ako bude potrebno, oslobodi svaki pedalj hrvatskog teritorija, što je kasnije potvrđeno operacijama Bljesak i Oluja. I danas izražavamo trajnu i neizmjernu zahvalnost svim hrvatskim braniteljima koji su sudjelovali u ovoj operaciji, uz poruku da se nikad ne zaborave njihova hrabrost i odlučnost, kao ni uloga prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana, koji je kao vrhovni zapovjednik donosio ključne odluke na putu oslobađanja okupiranih područja Republike Hrvatske", izjavio je ministar hrvatskih branitelja i potpredsjednik Vlade Tomo Medved.

DOSTOJANSTVENO ODAVANJE POČASTI

Operacija Maslenica, koja je započela 22. siječnja 1993. godine pod kodnim nazivom Gusar, bila je strateški preokret

u Domovinskom ratu oslobađanjem zadarskog zaleđa, Masleničkog ždrila i kritičnih prometnih pravaca te ponovno uspostavila kontinuitet teritorija Republike Hrvatske. Uspjeh ove operacije pridonio je promjeni odnosa snaga na bojištu, podizanju morala branitelja i civilnog stanovništva te postavio temelj za daljnje oslobodilačke aktivnosti hrvatskih Oružanih snaga. Njegov značaj u političkom, sigurnosnom i društvenom smislu ostaje neupitan i trajno ukorijenjen u kolektivno sjećanje naše zajednice. Operacija Maslenica ostaje trajni

VRO MASLENICA

simbol hrabrosti, strateške zrelosti i odlučnosti u obrani suvereniteta Republike Hrvatske.

Najveći izazovi u planiranju operacije odnosili su se na potrebu potpune tajnosti i iznenađenja, ograničene materijalne i tehničke kapacitete tadašnjih Oružanih snaga Republike Hrvatske, složenu koordinaciju hrvatske vojske i policije te prisutnost međunarodnih snaga i političke pritiske međunarodne zajednice. Unatoč tomu, zahvaljujući kvalitetnoj procjeni situacije, jasno definiranim ciljevima i visokoj razini zapovjedne odgovornosti, operacija je uspješno provedena.

Program obilježavanja ove važne obljetnice obuhvatio je niz središnjih protokolarnih aktivnosti kojima se dostojanstveno odala počast sudi-

onicima i žrtvama vojno-redarstvene operacije Maslenica. Obilježavanje je započelo budnicom gradskim ulicama Zadra, kojom se simbolično priziva sjećanje na početak operacije i hrabrost njezinih sudionika, nakon čega je uslijedilo odavanje počasti poginulim hrvatskim braniteljima i polaganje vijenaca na više lokacija u gradu, uključujući Središnji križ na Gradskom groblju te spomen-obilježja 3. bojne Imotski sokolovi i 4. gardijske brigade Pauci.

U sklopu programa organiziran je i mimohod pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske i Ministarstva unutarnjih poslova s ratnim zastavama gradskim ulicama te služena sveta misa za domovinu u crkvi sv. Šime, posvećena svim poginulim hrvatskim braniteljima. Dodatnu dimenziju obilježavanju dao je i znanstveni simpozij o sanitetu u VRO Maslenica, održan u Koncertnoj dvorani Kneževe palače.

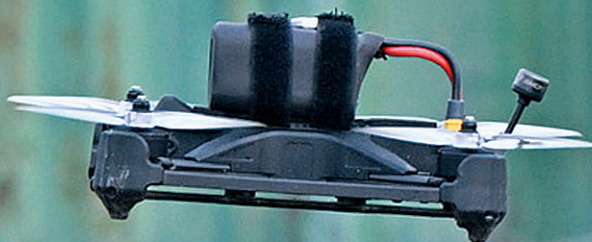
- Napadni dio operacije (22. – 27. siječnja 1993.)
- Faza aktivne obrane oslobođenih područja (kraj siječnja – početak travnja 1993. i nastavak do kraja ožujka 1994.)
- Oslobođena mjesta i objekti: Crno, Donja Murvica, Gornja Murvica, Smoković, Babindub, Zrakoplovna baza i aerodrom Zadar (danas vojarna "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemunik Donjem i Zračna luka Zadar), Podgradina, Paljiv, Novi grad, Zeleni hrast, Islam Latinski, Islam Grčki, Kašić, Rovanjaska, Maslenica i Jasenice. Na Velebitu su hrvatske snage potpuno oslobodile ili osigurale nadzor nad značajnim točkama
- U napadnom dijelu operacije poginulo je 19 hrvatskih branitelja, a znatno veća stradanja hrvatske su snage imale u fazi obrane oslobođenih područja kad je do 31. ožujka 1993. sveukupno poginulo njih 127. Časno su služili postrojbama i ostaju ponos Hrvatske.

Izložbom se stručno i znanstveno valorizira uloga sanitetskih službi i medicinskog osoblja tijekom operacije. Obilježnicu je obilježilo i otvaranje izložbe povijesnih svjedočanstava "Da se ne zaboravi – Hrvatska rođena u ratu" u Gradskoj straži, koja kroz materijalne tragove Domovinskog rata ima snažnu edukativnu ulogu za buduće generacije. Tijekom dana služene su mise, a počast je odana u zadarskom zaleđu, u Kašiću, Islamu Latinskom, Posedarju, Paljivu i Podpragu, čime se dodatno naglašava širina i dubina kolektivnog sjećanja na žrtvu hrvatskih branitelja i stradanje lokalnih zajednica.

ONI SU
HRVATSKA
NJIMA JE
DUGUJEMO

REPORTAŽA

Ročnici na temeljnom vojnom osposobljavanju uz dosadašnje komponente obuke dobivaju još jednu. Među osnovne vojničke vještine uvodi se upravljanje FPV dronovima. Ta odluka ne čudi s obzirom na primjenu bespilotnih letjelica u suvremenom ratovanju

INSTRUKTORI TVO-A PILOTE FPV

TEKST
Hrvoje Lončarević

FOTO
Tomislav Brandt

NA OBUCI ZA DRONOVA

REPORTAŽA

Djelatnici osječke tvrke Orqa održali su od 19. do 23. siječnja na vojnom poligonu "Gašinci" prvi dio obuke, odnosno radionicu za operatore, odnosno pilote FPV dronova za 17 instruktora TVO-a. Po dolasku na poligon dočekaao nas je natporučnik Leon Mikuš iz Središta za obuku pješništva i oklopništva, koje je nositelj obuke i čiji su instruktori polaznici obuke zajedno s instruktorima iz Središta za razvoj vođa "Marko Babić" te Središta za borbenu obuku. Ulazimo u prostoriju gdje nailazimo na polaznike, koji na simulatorima vježbaju upravljanje dronom i na instruktora iz Orqe Gordana Barića. Od njega saznajemo da je ovo radionica, odnosno prvi dio obuke, koja se nastavlja na temeljnom i naprednom tečaju, na-

Bio je to uvod u obuku, koja se nastavlja na temeljnom i naprednom tečaju, nakon čega polaznici postaju instruktori letenja FPV dronovima

kon čega će polaznici postati osposobljeni instruktori za letenje dronovima. "Ovo je zapravo radionica na kojoj će se instruktori naučiti radu na simulatoru, osnovnom znanju o dronovima, dobiti osnovni uvid u opremu, da vide kako dronovi funkcioniraju, od čega se sastoje i kako se montiraju te da dobiju uvid u opremu koju imamo. Za daljnji razvoj potrebni su temeljni i napredni tečaj", objasnio nam je instruktor Barić.

Polaznici su se u teorijskom dijelu upoznavali s tehničkim karakteristikama drona i njegovom pripremom za let. To je obuhvaćalo znanje o radiovezi, radiovalovima, baterijama, kako se pune i skladište. Učilo se i o primjeni dronova, hoće li ih se koristiti za izviđanje ili za napadačke akcije, naoružavanju dronova te o dužnostima svakog člana u timu operatera dronova. Osim na simulatorima vježbalo se i s pravim dronovima, kojima je trebalo upravljati do određene lokacije i potom ih vratiti na predviđeno mjesto. Na taj način polaznici obuke vidjeli su razliku između letenja na simulatora i u stvarnosti. Uvjerili smo se da upravljanje nije nimalo jednostavno. Upravljač je prilično osjetljiv i

Polaznici su se u teorijskom dijelu obuke upoznawali s tehničkim karakteristikama drona i njegovom pripremom za let, a u praktičnom dijelu vježbali su na simulatoru i s pravim dronovima

najmanji neželjeni pokret, odnosno trzaj može navesti dron na neželjeno mjesto. Instruktor iz Orge Luka Štimac zadovoljan je rezultatima radionice istaknuvši da su polaznici na simulatoru dobro naučili kontrolirati dron te su slijedom toga rezultati prilikom stvarnog letenja itekako dobri. Desetniku Fabijanu Mašini, instruktoru u Središtu za razvoj vođa "Marko Babić", obuka je zanimljiva, ali i zahtjevana: "Ovi sustavi kojim rukujemo novi su i zahtijevaju neke vještine, koje svi još nemaju. Meni je ovo prvi pravi susret s pravim letom i mogu reći da mi jako dobro leži, prije sam letio na simulatoru. Nekom treba više vremena, nekom manje da usvoji te vještine i znanja koji su potrebni za let", rekao je desetnik Mašina. Narednik Ivan Kordić iz Središte za obuku pješništva i oklopništva usporedio je letenje na simulatoru i u stvarnosti. "Na simulatoru su zahtjevnije neke zadaće jer se rade i akrobacije. Uživo je zahtjevnije letjeti jer fizički dron pa postoji kod svakog neki strah da dronove izgubimo ili oštetimo. No, Orqini dronovi dobro su napravljeni i mogu jako puno toga podnijeti bez oštećenja", rekao je narednik Kordić i napomenuo da će, s obzirom na dvomjesečno trajanje vojnog osposobljavanja, sigurno barem osnovna znanja o upravljanju dronovima moći prenijeti ročnicima.

NATO

SPREMNI ZA PROVEDBU ZADAĆA

Odlazak hrvatskih vojnika u NATO-ovu aktivnost prednjih kopnenih snaga jasna je potvrda spremnosti Republike Hrvatske u aktivnom doprinosu očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti

U vojarni "Bilogora" u Bjelovaru, 26. siječnja 2026., svečano je ispraćen 6. hrvatski kontingent koji se upućuje u NATO-ovu aktivnost prednjih kopnenih snaga (Forward Land Forces – FLF) u okviru multinacionalne borbene grupe pod vodstvom Savezne Republike Njemačke u Republiku Litvu. Kontingent čini 91 pripadnik, a svečanom ispraćaju, uz obitelji pripadnika kontingenta, nazočili su izaslanik potpredsjednika Vlade RH i ministra obrane državni tajnik u Ministarstvu obrane Drago Matanović, načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga

TEKST
Tihana Kunak Koršić

FOTO
OSRH

RH general-pukovnik Tihomir Kundid, zapovjednik Zapovjednog operativnog središta brigadni general Željko Ljubas, zapovjednik Gardijske oklopno-mehanizirane brigade brigadni general Željko Marinov, zapovjednik Gardijske mehanizirane brigade brigadir Mirko Stošić i drugi. U ime potpredsjednika Vlade Republi-

Državni tajnik u Ministarstvu obrane Drago Matanović uputio je posebnu zahvalu svima koji su sudjelovali u pripremi kontingenta – zapovjednicima, instruktorima i svim pripadnicima Oružanih snaga RH koji su svojim radom omogućili da hrvatski vojnici u Litvu odlaze potpuno spremni za provedbu zadaća

ke Hrvatske i ministra obrane Ivana Anušića pripadnicima 6. hrvatskog kontingenta obratio se državni tajnik Drago Matanović koji je pripadnicima kontingenta zaželio sretan odlazak i uspješno izvršenje svih zadaća. "Sudjelovanjem u NATO-ovoj aktivnosti prednjih kopnenih snaga jačamo kolektivnu sigurnost Saveza i pokazujemo da Republika Hrvatska ozbiljno i odgovorno pridonosi odvratanju prijetnji te očuvanju stabilnosti u regiji i šire", poručio je naglasivši kako hrvatski vojnici svojim znanjem i profesionalnošću potvrđuju snagu i ugled Republike Hrvatske među saveznicima. Govoreći o razvoju obrambenih sposobnosti, državni tajnik Matanović istaknuo je kako Vlada Republike Hrvatske provodi najveću modernizaciju Oružanih snaga u povijesti, uključujući opremanje Hrvatske kopnene vojske novim tenkovima Leopard, haubicama Caesar, raketnim sustavom HIMARS i borbenim vozilima Bradley, modernizaciju Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i jačanje Hrvatske ratne mornarice, kao i nabavu sustava protudronske zaštite. Naglasio je kako je čovjek središte obrambenog sustava te da se sustavno poboljšavaju materijalna prava i uvjeti života i rada pripadnika Hrvatske vojske. Zahvalio je svima koji su sudjelovali u pripremi kontingenta – zapovjednicima, instruktorima i svim pripadnicima Oružanih snaga RH koji su svojim radom omogućili da hrvatski vojnici u Litvu odlaze potpuno spremni za provedbu zadaća te obiteljima pripadnika kontingenta, istaknuvši kako su njihova potpora, razumijevanje i strpljenje neizostavan dio svake uspješne misije. General-pukovnik Tihomir Kundid istaknuo je kako je kontingent dokazao svoju spremnost kroz preduputnu obuku i ocjenjivanje, zahvalio je obiteljima i pripadnicima 6. hrvatskog kontingenta te im uputio poruku da profesionalno izvršavaju svoje zadaće i dostojanstveno predstavljaju Republiku Hrvatsku i Oružane snage Republike Hrvatske. Zapovjednik 6. hrvatskog kontingenta pukovnik Marijan Žukina u svojem je obraćanju istaknuo da je kontingent uvijek spreman za upućivanje u misiju te zahvalio obi-

teljima pripadnika kontingenta na potpori i razumijevanju što omogućuje uspješno izvršavanje misije.

HRVATSKI DOPRINOS NATO-ovoj AKTIVNOSTI U LITVI

Republika Hrvatska sudjeluje u NATO-ovoj aktivnosti u Republici Litvi od 2017. godine. Do danas je u toj aktivnosti sudjelovalo ukupno 565 pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, od kojih 31 žena. Šesti hrvatski kontingent u NATO-ovoj aktivnosti prednjih kopnenih snaga (Forward Land Forces – FLF) u Republici Litvi u sastavu multinacionalne borbene grupe pod vodstvom Savezne Republike Njemačke sudjelovat će u provedbi obuke i vježbi, jačanju interoperabilnosti te integraciji u obrambene planove Litve i NATO-a.

VOJNE DOKTRINE

Pobjeda u ratu više neće ovisiti samo o tome tko ima veći tenk ili brži avion već o tome tko može brže zatvoriti petlju senzor – strijelac, učinkovitije integrirati komercijalne i vojne kapacitete te izgraditi društva otporna na kognitivne napade

TEKST
Ivan Galović

MULTI-DO

VIŠEDOMENSKJE OPERACIJE IMPERATIV NATO-A

Treće desetljeće XXI. stoljeća, a posebno 2025. godina, prepoznato je kao jedna od turbulentnih i važnih prekretnica u povijesti modernog ratovanja. Analiza strateškog okruženja upućuje na to da se globalni sigurnosni poredak, koji je desetljećima počivao na pretpostavkama relativne stabilnosti i neupitne tehnološke dominacije zapada, nepovratno promijenio. Distinkcije između stanja mira i rata, civilnog i vojnog sektora te fizičkog i virtualnog prostora ne samo da su zamagljene već su upravo te *sive zone* postale primarna poprišta sukoba. Sjevernoatlantski savez (NATO) nalazi se pred imperativom prilagodbe. Strateški koncept usvojen 2022. u Madridu po-

služio je kao nužan politički kompas – identificirajući Rusiju kao *najvažniju i izravnu prijetnju*, a Kinu kao *sustavni izazov*. Međutim, operativna provedba tih smjernica zahtijeva radikalnu transformaciju vojne misli. Tradicionalne doktrine, koje su se oslanjale na odvojeno djelovanje grana vojske i apsolutnu zračnu nadmoć, pokazale su se nedostatnim. Potencijalni protivnici razvili su sofisticirane sposobnosti uskraćivanja pristupa i manevra (Anti-Access/Area Denial – A2/AD) te sposobnost sinkronizacije učinaka *brzinom svjetlosti* unutar višestrukih domena.

Članak donosi analizu transformacije prema višedomen-

Foto: NATO

skim operacijama (Multi-Domain Operations – MDO), istražujući nove operative domene, tehnološke skokove strateških rivala te evoluciju doktrinarnih okvira od industrijskog doba do mrežnocentričnog ratovanja. Poseban naglasak stavljen je na dubinsku analizu funkcionalnog dizajna Saveza do 2040., uključujući koncepte antifragilnosti i Šest izlaza (The Six Outs), koji čine intelektualni okvir za preživljavanje u eri stalnih sukoba. U nedavno provedenoj američkoj operaciji Absolute Resolve, koja je završila zarobljavanjem venezuelskog predsjednika Nicolása Madura, moglo se vidjeti integrirano djelovanje u više domena.

OD KOORDINACIJE DO KONVERGENCIJE

Razumijevanje višedomenskih operacija zahtijeva dubinsku analizu doktrinarnih temelja koji su doveli do tog koncepta. Tijekom hladnog rata i ne-

Ilustracija koju je Savezničko zapovjedništvo za transformaciju (ACT) objavilo na svojoj internetskoj stranici posvećenoj višedomenskim operacijama

posredno nakon njega zapadna vojna misao dominirala je kroz koncept Zračno-kopnena bitka (AirLand Battle) i poslije kroz Združene operacije (Joint Operations). Ti su koncepti bili revolucionarni za svoje vrijeme, prisiljavajući kopnenu vojsku i zrakoplovstvo na suradnju. Međutim, njihov primarni mehanizam bila je *koordinacija* – osiguravanje da se različite grane međusobno ne ometaju i da podržavaju jedna drugu prema unaprijed određenom planu.

U eri hiperpovezanosti i A2/AD prijetnji, taj model postao je prespor i previše predvidiv. Sile poput Kine i Rusije razvile su strategije posebno dizajnirane da eksploatiraju šavove (*seams*) između domena – birokratske i tehničke granice na kojima djelokrug jedne komponente prestaje, a počinje djelokrug druge. MDO nastoji eliminirati te šavove uvođenjem principa *konvergenije*.

PET IMPERATIVA

Sjevernjača (North Star) transformacije Saveza je NATO-ov krovni koncept ratovanja (NATO Warfighting Capstone Concept – NWCC). Taj dokument, usvojen 2021., pruža viziju razvoja vojnih sposobnosti do 2040. i postavlja temelje za implementaciju MDO-a. NWCC nije samo popis želja za nabavu oružja. On definira pet imperativa za razvoj ratovanja (Warfare Development Imperatives – WDI), koji su nužni za održavanje vojne prednosti.

VOJNE DOKTRINE

Prvi je i možda najvažniji imperativ **kognitivna nadmoć** (Cognitive Superiority). U svijetu preplavljenom podacima pobjednik nije onaj tko ima najviše informacija, već onaj tko ih najbrže može obraditi, razumjeti i pretvoriti u odluku. MDO zahtijeva integraciju umjetne inteligencije (AI) i napredne analitike kako bi se zapovjednicima omogućilo *razumijevanje brzinom relevantnosti*. To znači sposobnost predviđanja protivnikovih poteza prije nego što se dogode.

Drugi je imperativ **slojevita otpornost** (Layered Resilience). Prepoznajući da u budućem sukobu pozadina bojišnice neće biti sigurno utočište, NWCC naglašava potrebu za otpornošću koja nadilazi vojne strukture. To uključuje civilnu spremnost, zaštitu ključne infrastrukture i sposobnost apsorpcije šokova – bilo da se radi o kinetičkim udarima, kibernetičkim napadima na energetske mreže ili kampanjama dezinformiranja. MDO pristup osigurava da, ako je jedna

Naslovnica ACT-ove publikacije koja opisuje NATO-ov krovni koncept ratovanja NWCC. Taj dokument, usvojen 2021., postavlja temelje za implementaciju višedomenskih operacija

Foto: NATO

Foto: UK MOD / Crown copyright / ASI Amber Mayall RAF

domena kompromitirana (npr. gubitak satelitskih komunikacija), snage mogu nastaviti djelovanje koristeći sustave u drugim domenama.

Treći imperativ, **zapovijedanje preko domena** (Cross-Domain Command), srce je operativnog problema. Tradicionalne hijerarhije, u kojima zahtjev za zračnu potporu putuje kroz više razina zapovijedanja, zastarjele su. MDO zahtijeva agilne strukture C2 (Command and Control) koje omogućuju delegiranje ovlasti na najnižu moguću razinu i horizontalnu komunikaciju među domenama. Primjerice, pilot lovca mora moći izravno primiti podatke od specijalnih snaga na tlu ili s broda, bez posredovanja stožera.

Četvrti i peti imperativ, **utjecaj i projekcija moći te integrirana višedomenska obrana**, fokusiraju se na sposobnost proaktivnog oblikovanja sigurnosnog okruženja i obrane teritorija Saveza od prijetnji koje dolaze iz bilo kojeg smjera i u bilo kojoj domeni. To uključuje sposobnost *projiciranja moći* unutar A2/AD područja, koristeći kombinaciju *stealth* tehnologije, elektroničkog ratovanja i dalekometnih preciznih udara.

ŠEST IZLAZA

Kako bi se ti imperativi operacionalizirali, NATO je razvio okvir Šest izlaza, koji služi kao vodič za razvoj budućeg vojnog instrumenta moći (MloP):

- **Out-Think (Nadmudriti):** Savez mora predviđati prijetnje i razumjeti strateško okruženje bolje od potencijalnih protivnika.
- **Out-Excel (Nadmašiti u izvrsnosti):** Težnja izvrsnosti i agilnosti, utemeljena na jedinstvenom vojnom etosu NATO-a, kulturi i raznolikosti, s voljom za preuzimanje inicijative.
- **Out-Fight (Nadjačati u borbi):** Sposobnost odlučnog djelovanja kroz sve domene, u suradnji s drugim instrumentima moći, istodobno oblikujući i boreći se.
- **Out-Pace (Preteći):** Prepoznavanje rizika, iskorištavanje prilika te odlučivanje i djelovanje brže od protivnika. To je srž pobjede u petlji OODA (Observe-Orient-Decide-Act, tj. Promatrati – Orijentirati – Odlučiti – Djelovati).
- **Out-Partner (Nadmašiti u partnerstvu):** Poticanje odnosa međusobne potpore i njihovo održavanje. NATO-ova mreža saveznika asimetrična je prednost koju autokratski režimi teško mogu dostići.

Foto: U.S. Army / Staff Sgt. Justin McClarran

Američki vojnik upisuje podatke na tablet tijekom vježbe Bold Quest 2022 u Georgiji. Sjedinjene Države razvijaju svoj koncept JADC2, koji teži povezivanju svakog senzora sa svakim strijelcem unutar jedinstvene američke mreže

- **Out-Last (Nadživjeti/Izdržati):** Sposobnost razmišljanja, planiranja i djelovanja s dugoročnom perspektivom, kako bi se u okviru strateškog natjecanja i bilo koje konfliktne situacije izdržalo onoliko dugo koliko je potrebno.

INTEROPERABILNOST PODATAKA

Implementacija tih imperativa suočava se s golemom tehnološkom preprekom: interoperabilnošću podataka. Dok Sjedinjene Države razvijaju svoj koncept *Joint All-Domain Command and Control* (JADC2), koji teži povezivanju *svakog senzora sa svakim strijelcem* unutar jedinstvene američke mreže, europski saveznici u tome zaostaju. Postoji opasnost od stvaranja *transatlantskog jaza*, pri čemu američke snage djeluju brzinom koju europski saveznici ne mogu pratiti. NATO pokušava premostiti taj jaz inicijativom *Federated Mission Networking* (FMN) i stvaranjem Savezničkog ekosustava za razmjenu podataka (ADSE). Za razliku od monolitnog američkog pristupa, NATO-ov je pristup federativan – stvaranje standarda i sučelja koji različitim nacionalnim sustavima omogućuju *vođenje razgovora*. Međutim, kritičari upozoravaju da bi u scenariju visokog intenziteta američke snage mogle preferirati djelovanje unutar vlastitog, zatvorenog i sigurnijeg JADC2 sustava, ostavljajući saveznicima ograničen pristup informacijama. Rješavanje tog problema – kako povezati američki *oblak* s europskim *federacijama* – ključno je za budućnost Saveza.

MDO redefinira *geografiju* rata dodavanjem novih dimenzija, koje su prije smatrane samo funkcijama u potpori.

SVEMIR

Svemir je postao aktivno bojište. General-bojnik Devin Pepper, zamjenik načelnika ACT-ova Stožera za strateško planiranje, u intervjuu koji je u listopadu 2025. dao *Hrvatskom vojniku* ističe da se višedomenske operacije ne mogu provoditi bez svemirske domene. Ona je *kralježnica*, koja omogućuje precizno pozicioniranje (PNT), globalnu komunikaciju, rano upozoravanje na raketne napade i nadzor u stvarnom vremenu. Razvoj događaja 2024. i 2025. godine potvrdio je militarizaciju svemira. Rusija i Kina demonstrirale su sofisticirane *counter-space* sposobnosti. Ruski sateliti u geosinkronoj orbiti (GEO) izvodili su manevre približavanja satelitima članica NATO-a, simulirajući inspekciju ili napad. Još je alarmantnije

MDO zahtijeva agilne strukture zapovijedanja i nadzora. Primjerice, pilot lovca F-35B (na fotografiji su letjelice britanskog RAF-a) mora moći izravno primiti podatke od specijalnih snaga na tlu ili s broda, bez posredovanja stožera

to što su testiranja protusatelitskog (ASAT) oružja, koja prouzrokuju krhotine unutar orbite, prijetnja ne samo vojnim već i civilnim kapacitetima, stvarajući rizik od Kesslerova sindroma – lančane reakcije sudara koja bi niske orbite učinila neuporabljivim. Odgovor NATO-a uključuje dublju integraciju svemira u operativno planiranje. Na vježbi Steadfast Duel, provedenoj u listopadu 2025., Savez je prvi put integrirao američke svemirske timove izravno u Zapovjedništvo zračne komponente u Ramsteinu. To nije bila samo simulacija. Cilj je bio uspostaviti procedure s pomoću kojih taktički zapovjednik na terenu može zahtijevati poseban *svemirski efekt* (npr. preusmjeravanje satelita za snimanje ili ometanje protivničkih komunikacija na određenom području) i dobiti ga u relevantnom vremenu. Poseban je izazov oslanjanje na komercijalni sektor. Tvrtke poput SpaceX (Starlink), Viasat i Maxara postale su *de facto* sudionici u sukobima, pružajući Ukrajini ključne sposobnosti kakve države često ne mogu osigurati same. General Pepper jasno upozorava na novu doktrinu protivnika: "Putin je izjavio da ako ste tvrtka koja podržava vojne operacije, onda ste meta." To briše pravnu i operativnu granicu između civilne infrastrukture i vojnih ciljeva, prisiljavajući NATO na razmišljanje o obrani privatnih satelitskih sustava i mreža kao o obrani teritorija članica.

PODMORJE

Dok svemir dominira naslovnica, podmorje je postalo kritična točka ra-

VOJNE DOKTRINE

njivosti. Globalna ekonomija i internet ovise o mreži podmorskih kabela, a energetska sigurnost Europe o cjevovodima. Sabotaže Sjevernog toka bile su poziv na buđenje, a incidenti presijecanja kabela na Baltiku i Sredozemlju tijekom 2024. potvrdili su da je ratovanje na morskom dnu (*seabed warfare*) postalo stvarnost.

Kao odgovor, NATO je 2024. uspostavio Pomorsko središte za sigurnost kritične podvodne infrastrukture (*Maritime Centre for Security of Critical Undersea Infrastructure – CUI*) unutar Savezničkog pomorskog zapovjedništva (MARCOM) u Northwoodu, Ujedinjena Kraljevina. Zadaća je Središta, koje je doseglo inicijalnu operativnu sposobnost (IOC), koordiniran nadzor i zaštita tisuća kilometara kabela i cjevovoda. Ključna je inovacija suradnja s privatnim sektorom – operaterima kabela i energetske tvrtkama – radi razmjene podataka o odstupanjima u stvarnom vremenu.

Norveška i Njemačka predložile su dodatni korak: stvaranje regionalnih čvorišta (*hubs*) za praćenje CUI-a, posebno na dalekom sjeveru i Baltiku. Ti centri koristili bi mreže pasivnih senzora na morskom dnu, kao i flotu autonomnih podvodnih vozila (AUV) te besposadnih površinskih plovila (USV) za ophodnje. USV-ovi, opremljeni sonarom i videonadzorom, mogu vršiti višednevne 24-satne ophodnje bez zamora posade, detektirati sumnjive aktivnosti (npr. neprijavljena ronjenja ili prisutnost *istraživačkih* brodova koji služe kao paravan za špijunažu) i odvratiti potencijalne saboteze samom svojom prisutnošću.

HAKIRANJE LJUDSKOG UMA

Evolucija unutar koncepta MDO koja možda najviše uznemirava formali-

Foto: NATO

NATO-ova računalno podržana vježba zapovijedanja i nadzora Steadfast Duel 25, provedena u listopadu prošle godine, uvelike je bila fokusirana upravo na višedomenske operacije. Bila je jedinstvena po tome što su u njoj prvi put u okviru jednog vježbovnog scenarija sudjelovala tri saveznička zapovjedništva združenih snaga: u Brunssumu, Norfolku i Napulju

Ratovanje se danas vodi u pet domena: svemirskoj, kibernetičkoj, zračnoj, kopnenoj i morskoj

zacija je *kognitivnog ratovanja* kao legitimnog područja operacija. Dok se informacijsko ratovanje bavi kontrolom protoka podataka, kognitivno ratovanje cilja na način na koji ljudski mozak procesira te podatke. NATO-ov Innovation Hub i Savezničko zapovjedništvo za transformaciju definiraju kognitivno ratovanje ne kao sredstvo, već kao *samu borbu*. Cilj je *hakirati pojedinca* iskorištavajući ranjivosti čovjekova zaključivanja.

Ta domena koristi napredak neuroznanosti, biotehnologije i psihologije u kombinaciji s obradom goleme količine podataka (Big Data). Akademске definicije ističu da je cilj *promijeniti ne samo ono što ljudi misle već i kako misle te kako djeluju*. Operacije u toj domeni dizajnirane su da zaobiđu racionalno razmišljanje i ciljaju podsvijest, emocije i instinkte.

Kina je, primjerice, integrirala kognitivno ratovanje u svoju vojnu strategiju, razvijajući tehnologije poput *inteligentnog sustava za psihološki nadzor*. Riječ je o nosivim uređajima (pametnim narukvicama i senzorima) koji prate biometrijske podatke vojnika – izraze lica, promjene u glasu, vitalne znakove – kako bi u stvarnom vremenu procijenili njihovo emocionalno stanje i borbenu spremnost. S napadne strane, cilj je izazvati protivnikovu kognitivnu disonancu, *preplaviti* njegov kognitivni kapacitet kontradiktornim informacijama i lažnim narativima (*deepfakes*), te time paralizirati OODA petlju. Pobjeda u kognitivnoj domeni na koncu znači pobjedu bez ispaljenog metka – slamanje volje protivnika prije nego što fizički sukob uopće započne.

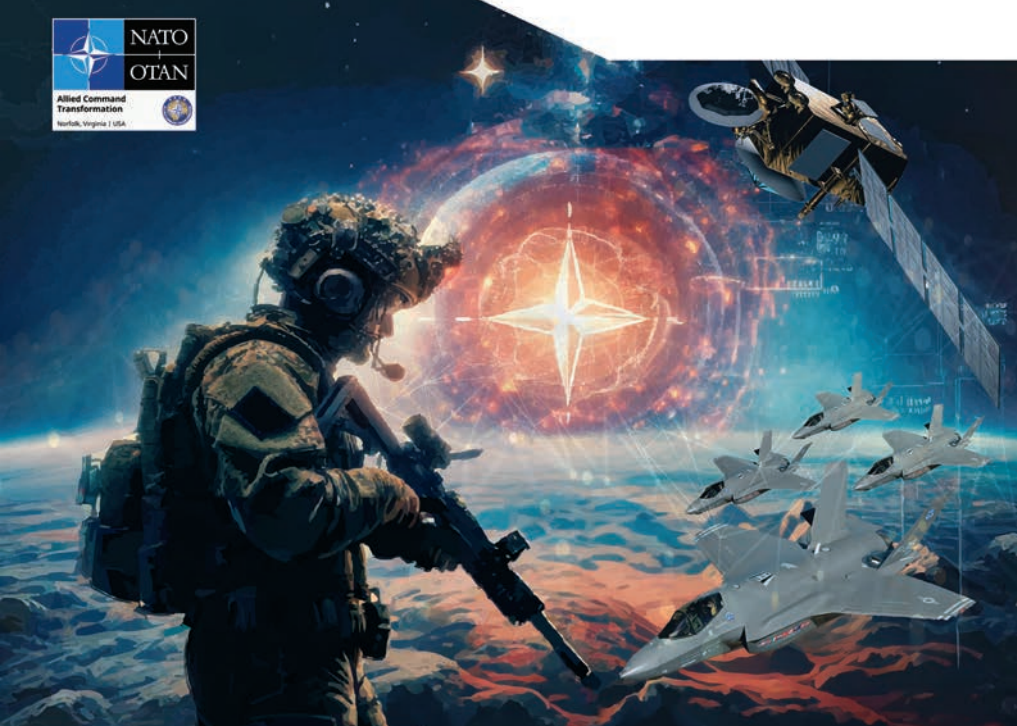
KINESKA DEMONSTRACIJA MOĆI

Kad se govori o potrebi za implementacijom višedomenskih operacija u NATO-ove doktrine i postrojbe, vrijedi i opisati neke od oružnih sustava koje razvijaju potencijalni protivnici, a odgovor na njih može biti upravo višedomensko djelovanje. Svijet je 3. rujna 2025. stekao jasan uvid u smjer razvoja kineske vojne moći. Peking je tog dana održao veliki vojni mimohod u povodu 80. obljetnice pobjede nad Japanom i završetka Drugog svjetskog rata. Mimohodu je prisustvovao i ruski predsjednik Vladimir Putin te sjevernokorejski lider Kim Jong Un. Događaj je bio pažljivo koreografirana poruka Sjedinjenim Državama i njihovim saveznicima u indo-pacifičkoj regiji, ali i na globalnom jugu, predstavljajući Kinu kao alternativnog hegemonu.

SPACE / CYBER / AIR / LAND / SEA

Foto: Forsvarets/NATO MARCOM/NATO AIRCOM

2025 Conference Report

NATO Multi-Domain Operations

Foto: NATO

Apsolutna zvijezda mimohoda, čije se pojavljivanje godina-ma čekalo, bio je strateški bombarder Xi'an H-20. Njegovo javno predstavljanje označilo je trenutak kada je Kina i službeno kompletirala svoju nuklearnu trijadu (sposobnost djelovanja nuklearnim oružjem s kopnenih, pomorskih te zračnih platformi).

Analiza prikazanog zrakoplova potvrđuje da se radi o dizajnu letećeg krila (*flying wing*), vizualno sličnom američkom B-2 Spiritu i novom B-21 Raideru. Glavna je značajka tog dizajna *stealth* (slaba zamjetljivost), što H-20 omogućuje dubok prodor u protivnikov branjeni zračni prostor, izbjegavajući radare za ranu detekciju.

Strateške su implikacije dalekosežne. Procjenjuje se da H-20 ima dolet veći od 10 000 kilometara bez dopune goriva. To znači da može, polijećući iz baza u kontinentalnoj Kini, dosegnuti ciljeve unutar tzv. drugog lanca otoka na Pacifiku, uključujući ključnu američku bazu Guam, pa čak i Havaje. Uz dopunu goriva u zraku, u dometu mu je kontinentalni dio Sjedinjenih Država. Pentagon procjenjuje da bi Kina mogla do 2035. rasporediti flotu od najmanje 50 takvih bombardera. Budući da svaki može nositi višestruke nuklearne ili konvencionalne krstareće projekte, H-20 je *nuklearna masa* koja usložnjava američke kalkulacije odvratanja i prisiljava na raspršivanje snaga.

UBOJICA GUAMA

Drugi sustav koji je privukao veliku pozornost zapadnih analitičara je DF-27. Riječ je o balističkom projektilu sred-

Naslovnica izvješća s prošlogodišnje NATO-ove konferencije posvećene višedomenskim operacijama

njeg do dugog dometa (IRBM/ICBM), otprilike između 5000 i 8000 kilometara. No, ono što DF-27 čini posebno opasnim nije samo domet već bojna glava. Umjesto klasične balističke putanje, DF-27 koristi hipersonični glajder (Hypersonic Glide Vehicle – HGV). Nakon lansiranja i odvajanja od rakete nosača, HGV *klizi* gornjim slojevima atmosfere brzinama većim od pet Macha. Ključna je prednost manevarbilnost: za razliku od balističke bojne glave, čija je putanja predvidiva, HGV može mijenjati smjer tijekom leta. To bi moglo drastično smanjiti učinkovitost postojećih američkih sustava proturaketne obrane poput THAAD-a ili SM-3, koji su optimizirani za presretanje predvidivih balističkih ciljeva.

Nadimak *Ubojica Guama*, kako DF-27 nazivaju u medijima, nije slučaj. Mogao bi biti dizajniran da ugrozi američke zračne i pomorske baze na Guamu. Pentagon je još 2023. potvrdio da je sustav operativan i sposoban gađati pokretne ciljeve, što implicira i protubrodsku ulogu. Dodatnu složenost stvara *dual-use* priroda projektila – protivnik ne može znati nosi li dolazeći DF-27 konvencionalnu ili nuklearnu bojnu glavu, što povećava rizik od neželjene nuklearne eskalacije.

KONVENCIONALNI ARSENAL

Mimohod je otkrio i važne novitete u konvencionalnom arsenalu, signalizirajući prilagodbu kineske vojske (PLA) za globalne ekspedicijske operacije:

- Oklopne snage: predstavljen je novi glavni borbeni tenk Type-99B, nadogradnja postojećeg Type-99A s fokusom na mrežnocentričnom ratovanju i poboljšanoj zaštiti. No, još je zanimljiviji debi modela Type-100, četvrte generacije srednjeg tenka. Taj lakši i mobilniji tenk dizajniran je za operacije na zahtjevnim terenima (planinska područja, npr. granica s Indijom) i za amfibijska iskrcavanja, odražavajući doktrinarni pomak prema strateškoj mobilnosti.
- Pomorski udar: prikazan je i YJ-21, hipersonični protubrodski projektil koji se može lansirati s razarača/krstarice klase Type 055 ili bombardera H-6K. Smatra se da je riječ o jednom od najsmrtonosnijih protu-

VOJNE DOKTRINE

brodskih oružja na svijetu, dizajniranom za probijanje obrane američkih udarnih grupa nosača zrakoplova (CSG).

- Slojevita protuzračna obrana: PLA je demonstrirala napredne sustave poput HQ-19 (pandan američkom THAAD-u, dizajniran za presretanje balističkih projektila tijekom srednje faze leta) i HQ-29, kao i laserske sustave za obranu od dronova (LY-1), pokazujući da Kina ne samo da razvija napadne sposobnosti već gradi i robusnu obranu od američkih zračnih i raketnih udara.

RUSKI ODGOVORI

Rusija koristi termin višesferne operacije (*multi-sphere operations*), s primarnim fokusom na zračno-svemirskoj i informacijskoj domeni. Zbog inferiornosti svojih konvencionalnih oružnih sustava u odnosu na NATO-ove, Moskva se oslanja na asimetrične sustave *superoružja* i nuklearnu prijetnju. Ti sustavi dizajnirani su s jednim ciljem: učiniti zapadne sustave proturaketne obrane beskorisnim i osigurati da Rusija može nanijeti neprihvatljivu štetu, bez obzira na konvencionalnu inferiornost.

Najdramatičniji događaj vezan uz oružne sustave u ruskoj agresiji na Ukrajinu bio je udar rakete Orešnik (Lijeska) 21. studenog 2024., kada je Rusija njim napala industrijski kompleks u ukrajinskom gradu Dnjipru. Taj napad nije bio samo taktički udar već strateška demonstracija. Ponovljen je nedavno, 8. siječnja, kada je napadnut Lavov.

Tehnička analiza otkriva da je Orešnik balistički projektil srednjeg dometa (IRBM), vjerojatno izvedenica projekta RS-26 Rubež, modificiran uklanjanjem jednog stupnja kako bi se dobio domet manji od interkontinentalnog, ali uz zadržavanje strahovite brzine. U završnoj fazi leta bojne glave Orešnika navodno postižu brzinu od deset Macha (približno 3 km/s ili 12 300 km/h).

Ključna je značajka tog oružja kinetička energija. Projektil nosi više neovisno usmjerenih bojnih glava (MIRV). Iako je u napadu na Dnjipro korištena konvencionalna (inertna ili visokoeksplozivna) inačica, brzina udara tolika

Foto: NATO

Njemačka fregata FGS Mecklenburg-Vorpommern prilazi naftnoj platformi. Uvidjevši da je podmorje postalo točka ranjivosti, NATO je 2024. uspostavio Pomorsko središte za sigurnost kritične podvodne infrastrukture (CUI)

je da bojne glave pri udaru o tlo stvaraju učinak *meteora* – iznimno veliku toplinu i udarni val koji prodiru duboko čak i u utvrđene podzemne bunkere, prouzrokujući razaranja usporediva s manjim taktičkim nuklearnim oružjem, ali bez radioaktivnih padalina.

Predsjednik Putin iskoristio je napad na Dnjipro za slanje jasne poruke. Tvrdio je da u Europi ne postoje sustavi koji mogu presresti Orešnik. Njegova izjava da će serijska proizvodnja sustava započeti 2025. godine i da će biti raspoređen u Bjelorusiji, europskim prijestolnicama drastično skraćuje vrijeme za odgovor, stvarajući novu razinu prijetnje na istočnom krilu Saveza. Ukrajinski izvori tvrde da je sustav, zbog putanje kroz gornje slojeve atmosfere i brzine, praktički nevidljiv i neuhvatljiv za postojeće sustave poput Patriota, iako zapadni stručnjaci vjeruju da bi napredni sustavi protuzračne obrane kao što su SM-3 Block 2A ili Arrow-3 mogli imati šanse.

POTREBNA ULAGANJA U PZO

Osim Orešnika, Rusija nastavlja razvoj oružja koja zapadni analitičari često nazivaju *oružjima sudnjeg dana*.

- 9M730 Burevjesnik (NATO-ova oznaka: SSC-X-9 Skyfall). Moskva je u listopadu 2025. objavila da je provela *uspješno testiranje* tog krstarećeg projektila na nuklearni pogon. Koncept je zastrašujući: minijaturni nuklearni reaktor omogućuje projektilu teoretski neograničen domet i sposobnost da ostane u zraku danima, kružeći oko Zemlje i izbjegavajući zone protuzračne obrane prije nego što se obruši na cilj iz neočekivanog smjera. Iako predsjednik Putin tvrdi da je

Ukrajinski vojnici pripremaju dron za misiju. Iako na papiru tehnološki inferiornija, Ukrajina je uspjela parirati Rusiji upravo inovativnom primjenom principa integracije i brzine

Foto: armyinform.com.ua / Wikimedia Commons / CC BY 4.0

Foto: Z3144228 / Wikimedia Commons

PLA je demonstrirala napredne sustave poput HQ-19. Riječ je o PZO sustavu koji je pandan američkom THAAD-u te dizajniran za presretanje balističkih projektila tijekom srednje faze leta

oružje spremno, zapadni su obavještajni izvori skeptični, podsjećajući na povijest nesreća, curenja radijacije i neuspjelih testiranja tijekom razvoja. Ipak, samo postojanje takvog oružja služi kao moćan alat za psihološki pritisak.

- RS-28 Sarmat (Satan II): Taj teški interkontinentalni balistički projektil, dizajniran da zamijeni sovjetske Vojvode (SS-18), trebao je biti stup ruske modernizirane trijade. Međutim, program se suočava s ozbiljnim problemima, što je kulminiralo spektakularnom eksplozijom projektila u silosu tijekom testiranja u Plesecku u rujnu 2024., koja je stvorila golem krater vidljiv na satelitskim snimkama. Unatoč tomu, Kremlj inzistira na tome da je sustav blizu operativnog statusa, koristeći ga kao retoričko sredstvo odvraćanja.

Zajedno s operativnim hipersoničnim sustavima poput Cirkona (protubrodski) i Kinžala (zrak-zemlja), Rusija gradi asimetričnu sposobnost koja kompenzira njezine slabosti u konvencionalnim kopnenim snagama, prisiljavajući NATO na golema ulaganja u novu generaciju proturaketne obrane.

LEKCIJE IZ UKRAJINE

Rat u Ukrajini pokazuje kako se koncept MDO može primjenjivati u uvjetima visokog intenziteta. Iako tehnološki inferiornija *na papiru*, Ukrajina je uspjela parirati Rusiji upravo inovativnom primjenom principa integracije i brzine. Najvažnija je taktička inovacija rata drastično skraćivanje ciklusa senzor – strijelac (*sensor-to-shooter loop*). U tradicionalnim je NATO-ovim procedurama proces od uočavanja mete (npr. uočiti je izvidnik), preko proslijeđivanja koordinata zapovjedništvu, verifikacije, odobrenja i dodjele vatrenej jedinici mogao trajati 15, 30 ili više minuta. U Ukrajini je to vrijeme svedeno na sekunde.

Ključ je u integraciji softvera. Ukrajinske snage koriste decentralizirane sustave upravljanja bojištem (Battlefield Management Systems) poput softvera Kropyva (Kopriva) ili Delta. Ti sustavi funkcioniraju slično kao *Uber* za topništvo:

- izvidnički dron (obično jeftini komercijalni DJI Mavic) uočiti metu
- operater unosi koordinate u tablet
- sustav automatski obrađuje podatke i šalje *narudžbu* najbližem dostupnom topničkom oružju bez obzira na to kojoj jedinici pripada
- topnička posada dobiva koordinate i otvara paljbu.

Ubrzanje vatrene moći omogućilo je Ukrajini da s manjim brojem topova postigne veću učinkovitost. Međutim, to je stvorilo i novi imperativ preživljavanja: pucaj i bježi (*shoot and scoot*). Ruske snage prilagodile su se i koriste radare za protupaljbu i vlastite dronove. Topnička posada koja ostane na položaju dulje od dvije-tri minute nakon ispaljenja gotovo će sigurno biti uništena.

Godine 2024. i 2025. obilježene su i masovnom uporabom besposadnih sustava, posebice FPV (First Person View) dronova. Zbog kroničnog nedostatka topničkog streljiva, FPV dronovi postali su *de facto* precizno navodeno streljivo pješništva, opasno za osoblje, ali i oklop.

Ruski odgovor na tu prijetnju bila je izgradnja fizičkih barijera, poput kilometarskih *tunela* od mreža iznad rovova i cesta, u nadi da će se dronovi zaplesti. No, tehnološka bitka *preselila se* u elektromagnetski spektar. Zbog intenzivnog ruskog elektroničkog ratovanja (EW), koje ometa signale između operatera i drona, obje strane masovno uvode terminalno navođenje umjetnom inteligencijom (AI). Dron sada ima ugrađeno računalo koje prepoznaje sliku mete. Operater drona samo *zaključa* cilj iz daljine; ako se veza prekine zbog ometanja u zadnjim metrima leta, dron samostalno nastavlja putanju i pogađa cilj (*fire and forget* na mikrotaktičkoj razini). Ukrajina je usto redefinirala pomorsko ratovanje, uporabom besposadnih površinskih plovila (USV), poput modela Magura V5. Ti pomorski dronovi nisu korišteni samo kao kamikaze protiv brodova Crnomorske flote već su evoluirali u platforme za protuzračnu obranu.

IMPERATIV INTEGRACIJE

Transformacija prema višedomenskim operacijama nije puka birokratska reforma, već nužan odgovor na fundamentalne promjene u karakteru rata. Suočeni s potencijalnim protivnicima koji integriraju hipersonične projekte, kognitivno ratovanje i svemirske kapacitete, NATO i njegove članice moraju napustiti industrijske modele koordinacije i prihvatiti mrežne modele konvergencije.

Okvir Šest izlaza (Out-Think, Out-Excel, Out-Fight, Out-Pace, Out-Partner, Out-Last) pruža jasan putokaz. Pobjeda više neće ovisiti samo o tome tko ima veći tenk ili brži avion već o tome tko može brže zatvoriti petlju senzor – strijelac, učinkovitije integrirati komercijalne i vojne kapacitete te izgraditi društva otporna na kognitivne napade.

DAVID'S SREDNJI

Lansiranje projektila Stunner iz sustava David's Sling na izraelskom poligonu Yanat Sea provedeno je početkom 2017. u suradnji Izraela i SAD-a, u okviru faze testiranja DST-5

SLING

SLOJ IZRAELSKOG PZO-A

Na bliskoistočnom području punom sukoba među mnogim novim oružnim sustavima u proteklih je nekoliko godina u operativnu uporabu ušao i izraelski inovativni zemaljski sustav za protuzračnu obranu (PZO) David's Sling (Davidova pračka). Tijekom gotovo dvadeset godina razvoja nosio je i ime Magic Wand (Čarobni štapić). Riječ je o još jednom proizvodu proizišlom iz uhodane suradnje državnih institucija i tvrtki iz Izraela i Sjedinjenih Američkih Država. Kao i u slučaju PZO sustava Iron Dome (Željezna kupola) i Arrow (Strijela), velik dio potrebnih sredstava osigurala je američka vlada. Prvi koraci prema osiguravanju sredstava poduzeti su 2006. godine. Tadašnja izraelska vlada s premijerom Ehuom Olmertom prihvatila je preporuku Ministarstva obrane za razvoj novog PZO sustava. Prve uplate doprinosa iduće je godine odobrio Predstavnički dom američkog Kongresa. SAD je do 2023. osigurao gotovo četiri milijarde dolara za razvoj i nabavu sustava. U kolovozu 2008. dvije su vlade potpisale dogovor o zajedničkom razvoju. Kao i za stariji sustav kraćeg dometa Iron Dome, određena je podjela proizvedenih komponenata: 50 posto komponenta David's Slingova projektila treba biti izrađeno u SAD-u. U Izraelu je

TEKST
Marin Marušić

Rafaelov raketni sustav za protuzračnu obranu danas koristi IDF, a potvrđeno je da ga nabavlja i Finska. Izvjesno je da ga kupuje i Grčka, a vjerojatno će imati još korisnika. Relativna naprednost sustava, dokazana uporaba u borbenim uvjetima i priuštiva cijena mogu biti bitne prednosti u odnosu na konkurenciju

upravljanje programom povjereno Organizaciji za obranu od projektila (Israel Missile Defense Organization – IMDO). Radi se o odjelu Tajništva za obrambena istraživanja i razvoj (Maf'at), zajedničkog tijela Ministarstva obrane i Izraelskih obrambenih snaga (IDF). Američka vlada utjecala je na razvoj programa preko Agencije za obranu od projektila (Missile Defense Agency – MDA). Američku vojnu industriju predstavljala je, kao i za sustav Iron Dome, tvrtka Raytheon, koja je sudjelovala kao podizvođač. Glavnu riječ u razvoju, pogotovo projektila Stunner (izvozno ime SkyCeptor), imala je izraelska tvrtka Rafael. U velikom programu od samog su početka sudjelovali i drugi važni izraelski predstavnici, npr. Israeli Aerospace Industries (IAI) s podružnicom Elta te Elbit Systems s podružnicom Elisra.

ULOGA SUSTAVA

Vezano uz David's Sling, najvažniji je korak bio razvoj naprednog zemaljski baziranog sustava protuzračne obrane (GBAD), koji bi popunio mozaik izraelske slojevite protuzračne obrane. Takva integrirana obrana znači uporabu različitih sustava s komplementarnim sposobnostima, postavljenim tako da osiguravaju maksimalnu obrambenu pokrivenost teritorija. Slojevi u obrambenom sustavu često se koriste i da se osigura obrana koja nije samo široka nego pokriva i cijeli spektar prijetnji. Takvo rješenje nije savršeno, ali optimalno povećava vjerojatnost učinkovitog i ekonomičnog presretanja većine potencijalnih ciljeva. Ideje o razvoju David's Slinga poklopile su se i s izbijanjem rata u Libanonu 2006. te 34-dnevnih žestokih okršaja IDF-a sa snagama Hezbollaha u toj zemlji. Za vrijeme rata na Izrael je lansirano više od 4000 projektila. Više od 95 posto projektila bilo je u poznatom sovjetskom kalibru 122 mm dometa od 20 do 40 kilometara, koji se obično vezuje uz višecijevne lansere raketa. Rješenje za obranu od takvih ugroza tražilo se u sustavu Iron Dome.

PROTUZRAČNA OBRANA

STUNNER NA PATRIOTU?

Rafael i Raytheon objavili su sredinom 2013. da namjeravaju razviti projektil Stunner/SkyCeptor koji bi bio kompatibilan s lanserima, zapovjednom te upravljačkom postajom i radarima sustava Patriot. Predložena poboljšanja trebala su biti dio programa LTFI (Lower-Tier Future Interceptor) Američke kopnene vojske. Napredni presretač trebao je biti sposoban nositi se sa suvremenim prijetnjama poput hipersoničnih balističkih projektila. Novi projektil trebao je imati oznaku PAAC-4 (Patriot Advanced Affordable Capability), u prijevodu: Patriotova napredna prihvatljiva sposobnost. Imao bi povoljniju cijenu, koristio bi se uz bok s projektilima PAC-3 CRI, a čak 60 posto komponenata trebalo je dolaziti iz SAD-a. Ipak, program je ukinut jer je Američka kopnena vojska odlučila da će takve sposobnosti potražiti u daljnjim poboljšanjima projektila PAC-3 MSE. U listopadu 2025. pojavile su se vijesti o navodnom ponovnom pokretanju sličnog projekta. U skladu s današnjim sposobnostima i prema službenim tvrdnjama tvrtke RTX (Raytheon je u međuvremenu postao jedna od njezinih divizija), projektil Stunner sposoban je uspješno presresti sve tipove balističkih projektila kratkog dometa (od 300 do 1000 km). To ujedno znači da može uspješno djelovati protiv 92 posto projektila kratkog i srednjeg dometa u koje se ubrajaju i balistički projektili srednjeg dometa (od 1000 do 3000 km). Potencijalni ciljevi bili su i zrakoplovi, krstareći projektili odnosno besposadne letjelice.

Foto: Darrell Ames / Portfolio Acquisition Executive FRES / U.S. DoW

Lansiranje projektila PAC-3 CRI na poligonu White Sands u Novom Meksiku u srpnju 2021.

Njegov je razvoj tad već bio uznapredovao i danas čini niži sloj izraelskog PZO-a. Osim za rakete od 122 mm, razvijen je i za učinkovitu obranu od raketnih projektila manjeg dometa, ali i minobacačkih mina različitih kalibara. Na drugom su ekstremnom dijelu ugroze bili projektili koji su tijekom Zaljevskog rata dolazili iz Iraka ili oni koji bi u budućnosti mogli biti upućeni iz unutrašnjosti Irana. Za nošenje s takvim dalekometnim ugrozama odavno je razvijan sustav Arrow-2 s planovima za još sposobniji Arrow-3. No između tih sustava mogla se očekivati praznina. Na dometima od 70 do 300 kilometara ti sustavi bili bi nesposobni ili nedostatni za učinkovito presretanje. Čak i nabavljeni američki sustavi MIM-104 Patriot nisu bili trajno rješenje zbog svoje neekonomičnosti, tj. isplativog raketnog obračuna (vrijednost raketa presretača u usporedbi s raketama napadačima) dođe li do nekog većeg i duljeg konflikta. Rat 2006. godine pokazao je jasan trend povećanja mogućnosti Hezbollaha za nabavu sustava kao što su iranski tipa Zelzal (Potres), čiji su dometi prelazili 150 ili 200 kilometara. Bilo je samo pitanje vremena kada će se početi pojavljivati još opasniji projektili, i to ne samo po dometu nego i po preciznosti. U bliskoj budućnosti očekivale su se i njihove modifikacije ugradnjom sustava naprednog samonavođenja, čime bi postali još veća prijetnja. U takvim je okolnostima osnovna namjena novog sustava koji će postati David's Sling bilo popunjavanje upravo tog srednjeg sloja protuzračnog štita zemlje. Takva zadaća uključuje presretanje balističkih projektila koji imaju mogućnost dometa otprilike od 50 do 300 kilometara. Uzimajući u obzir te performanse, jasno je da je glavni razlog njegova razvoja nošenje s prijetnjama koje dolaze s područja Libanona, a u manjoj mjeri i iz bliže Gaze ili udaljenijeg Irana. Balistički projektili većeg dometa bili bi u domeni vanjskog sloja obrane pokrivenog protubalističkim projektilima Arrow-2 i Arrow-3, koji su bili u razvoju.

ETAPE RAZVOJA

Projektilu su tijekom razvoja i testiranja dodavane nove sposobnosti. Inačice su se razlikovale prije svega po elektroničkim sustavima navigacije i samonavođenja. Prvi prototipovi pripadali su seriji Block 0. Slijedio je Block 1, osposobljen za gađanje balističkih projektila dometa do 1000 kilometara (SRBM). Inačica Block 2 dodatno je poboljšana te je bila sposobna za gađanje balističkih projektila dometa većeg od 1000 kilometara (MRBM), kao i krstarećih projektila. Na naprednoj seriji Block 3 poboljšane su sposobnosti tražila za otkrivanje i praćenje ciljeva te su dodane nove sposobnosti presretanja balističkih projektila.

Tijekom razvoja sustava David's Sling te poboljšanja i modifikacija od 2012. do 2019. provedeno je šest važnih testiranja (David's Sling Test – DST). Prvi DST-1 organizirali su Rafael i Raytheon 26. prosinca 2012. Uključio je letna testiranja na poligonu u pustinji Negev. U studenom 2013. slijedio je DST-2. Bio je sličan prvim testiranjima, ali imao je manjih teškoća s postavkama senzora za samonavođenje. Ključni elementi sustava, tj. projektil Stunner; višemisijski radar (Multi Mission Radar – MMR) i zapovjedno-nadzorni sustav, odnosno sustav za upravljanje borbom Golden Almond (Zlatni badem) pokazali su se uspješnim pri pogađanju nepoznatih

Foto: Rafael

tipova ciljeva kraćeg dometa. U travnju 2015. iznad istočnog Sredozemlja provedeno je zahtjevnije testiranje DST-3, pri čemu je cilj bio balistički projektil u simuliranom napadu. Radilo se o projektilu meti Black Sparrow (Crni vrabac) lansiranom s aviona F-15. Dana 21. prosinca 2015. provedeno je ključno testiranje na temelju kojeg je trebala biti donesena odluka o serijskoj proizvodnji sustava. O njemu ima malo dostupnih podataka, ali cilj je navodno bio balistički projektil lansiran sa zemlje. Nakon isporuke prvih sustava IDF-u provedena su još dva dodatna ispitivanja o kojima ima malo informacija. DST-5 proveden u siječnju 2017. u blizini zrakoplovne baze Palmachim u središnjem dijelu zemlje. Bio je to dio osposobljavanja sustava za nošenje s budućim prijetnjama u više mogućih scenarija uporabe. Sljedeće testiranje, DST-6, provedeno je u ožujku 2019. Koliko je poznato, sva su se testiranja pokazala uspješnim, s pogodcima presretanih ciljeva. Potvrđena je uspješna integracija elemenata sustava za otkrivanje i praćenje ciljeva, razmjenu informacija i donošenje odluka za usmjeravanje i navođenje presretača do dodijeljenog cilja.

PROJEKTIL PRESRETAČ

Takozvani efektor ili kinetička komponenta sustava David's Sling je projektil Stunner (Zapanjujući). Očita je sličnost sa starijim dizajnima tvrtke Rafael. Promjer i duljina jednaki

Projektil Stunner (SkyCaptor) karakterističan je po inovativno oblikovanom asimetričnom vrhu, čiji se oblik često uspoređuje s nosom pliskavice

su onima vođenih projektila Python 4/5 i Derby. Razlika se ogleda u rasporedu aerodinamičkih i upravljačkih površina, koje su na Stunneru puno manje. Stunner ima startni buster raketni motor. Malo je veći od onakvog kakav imaju projektili Python i Derby povećanog dometa, tj. oni koji se lansiraju iz zemaljskog sustava Spyder. Osim buster, koji se aktivira na samom startu, projektil ima i tropulsni raketni motor na kruto gorivo. Upravlja se isključivo s pomoću 12 aerodinamičkih površina razmještenih na krajevima tijela projektila i daleko od njegova težišta. Četiri dodatne aerodinamičke površine smještene su na busteru. Kako bi se dizajn novih projektila pojednostavio, izostavljen je sustav upravljanja s pomoću mlaznica poznat s projektila PAC-3 MSE unutar tzv. sekcije za kontrolu na visinama (Altitude Control Section). Takva konfiguracija smanjila je cijenu i masu projektila, ali i snizila operativni vrhunac borbenog djelovanja. Na visinama iznad 15 000 metara aerodinamičke površine postaju progresivno neučinkovite pri usmjeravanju projektila.

Kako se tijekom razvoja Stunnere tražio projektil koji će biti jeftiniji od sličnih konkurentskih sustava, primijenjena su inovativna rješenja. Otpočetka je zamišljen kao projektil bez bojne glave – uništavanje presretanog cilja postiže se isključivo izravnom kinetičkom energijom. Pri takvom *hit-to-kill* pristupu dodatno je povećana nužnost preciznog presretanja željenog cilja. No, iako nema bojnu glavu, objavljeni detalji govore da je ipak ugrađena instalacija sa sličnom funkcijom koja se jednostavno navodi kao pojačivač ubojitosti (*lethality enhancer*). Buster u prvoj fazi nakon lansiranja omogućava Stunneru dostizanje što veće visine, a projektil se onda oslanja na svoj sustav inercijske navigacije. U drugoj fazi leta samonavođenje projektila osvježava se uz pomoć novijih i preciznijih podataka o cilju. Ti podaci dobivaju se preko radioveze i informacija sa zemaljskih sustava koji za projektil izračunavaju predviđenu točku presretanja (Predicted Interception Point – PIP). U završnoj fazi leta nastupa precizni zahvat cilja s

PROTUZRAČNA OBRANA

VIĐENI NA ZRAKOPLOVIMA

Projektili Stunner viđeni su i na borbenim avionima. Na fotografijama koje su dospjele u javnost 2017. i 2020. mogli su se vidjeti avioni F-16I Sufa koji su ih nosili na krajnjim krilnim nosačima. To može voditi prema zaključku da se razvija posebna zrak-zrak inačica projektila, iako je mogla biti riječ o testiranjima koja su dio kontinuiranog razvoja cijelog sustava. Najava takve moguće prilagodbe vezuje se uz razvoj projektila Stunner, koji je počeo još prije razvoja David's Slinga. Rafaelov dužnosnik Lova Drori spomenuo je još 2009. mogućnost prilagodbe projektila djelovanjima zrak-zrak. Izgleda da ta zamisao ipak nije zaživjela jer u takvoj ulozi nisu ušli u operativnu uporabu. Takav rasplet bio bi rijedak slučaj u kojem bi projektil izvorno razvijen za sustave površinskog/zemaljskog PZO-a bio modificiran za uporabu na zrakoplovima, a ne obratno. Noviji je primjer američki AIM-174B Gunslinger koji je prilagođen mornaričkim avionima F/A-18E/F Super Hornet, a riječ je o inačici brodskog projektila SM-6.

Foto: US Air Force / Senior Airman Jacob Cabanero

Stunneri na avionima F-16I Sufa (ilustrativna fotografija) mogu voditi prema zaključku da se razvija posebna zrak-zrak inačica projektila, no to može biti i dio testiranja koja su dio kontinuiranog razvoja cijelog sustava

pomoću naprednih senzora u samom projektilu. Stunner dobiva ponovno ubrzanje uz obrušavanje i uz pomoć zadnjeg rada/pulsa raketnog motora. Za samonavođenje služi sofisticirano dvostruko tražilo koje se sastoji od optoelektroničkog (Focal-Plane Array – FPA) senzora i slikovnog infracrvenog senzora za koji se tvrdi da ima i napredne sposobnosti razlikovanja pravih i lažnih ciljeva. Senzor je smješten u inovativno oblikovanom

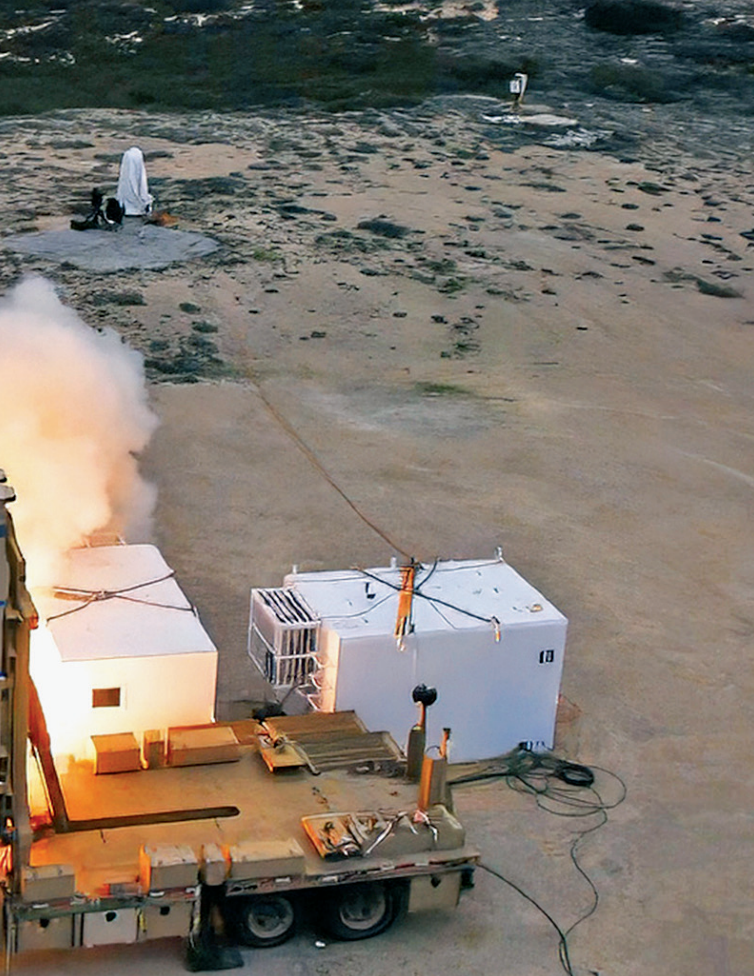
Foto: IDF Spokesperson's Unit / CC BY-SA 3.0 / Wikimedia Commons

asimetričnom vrhu projektila, čiji se oblik često uspoređuje s nosom pliskavice.

PITANJE DOMETA I BRZINE

Zašto je odabrano takvo jedinstveno konstrukcijsko rješenje Stunnere? Navode se dva razloga. Prvi je da bi tijelo rakete klasičnog dizajna bilo neprikladno za smještaj senzora s višestrukim samonavođenjem. Rane inačice oslanjale su se isključivo na dvostruki EO/IC senzor, dok je poslije dodano i tražilo s aktivnim radarom. Visoke je razlučivosti, AESA tipa, a djeluje u milimetarskom opsegu. Projektili opremljeni isključivo infracrvenim tražilom imali bi pristupačniju cijenu, ali mogli bi djelovati samo u povoljnim vremenskim uvjetima. Dok bi takvi projektili bili primjereni za većinu scenarija uporabe u Izraelu, za druga područja to bi bilo veliko ograničenje. Drugi razlog, koji spominju samo poznatiji analitičari tih vrsta oružja, jest da takav dizajn omogućava bolju pokretljivost. Takav aerodinamički nestabilan oblik navodno omogućuje bolji trenutačni zaokret projektila. Time se postiže putanja za presretanje i izazovnijih i pokretljivijih bojnih glava/projektila. Maksimalni domet djelovanja koji se najčešće navodi za David's Sling je 300 kilometara. No, ni tvrtke koje proizvode projektil, ni vojske koje ga rabe, nigdje ne navode službeni podatak o dometu. Svi su ti podaci neslužbeni, a vjerojatno se radi o nespretnoj zabuni, kakva se pojavila još na sustavu Iron Dome. Naime, za njegov maksimalni domet navodio se podatak o 70 km. Međutim, tu je zapravo riječ o njegovoj sposobnosti presretanja protivničkih projektila koji imaju domet do 70 kilometara (ili 150 km na naprednijim inačicama). Takvi podaci mogu se još i danas naći u različitim izvorima iako je stvarni domet Iron Domea višestruko manji. Slično se vjerojatno dogodilo sa sustavom David's Sling. Maksimalni domet do 300 kilometara prije se odnosi na domet balističkih projektila koje presreće. Takve sposobnosti imali su projektili ranijih serija David's Slinga, dok je i taj domet na novijim serijama i inačicama dodatno povećan. Maksimalni domet u klasičnom smislu, dakle domet

same rakete koju lansira PZO sustav, i u slučaju Pračke vjerojatno je znatno manji. O njemu se zbog manjka službenih informacija može još uvijek samo nagađati, ali vjerojatno je bliži dometu od sto kilometara.

Gotovo jednaka pogreška događa se pri navođenju maksimalne brzine projektila presretača Stunner. U većini publikacija i uglednih *think tankova* navodi se 7,5 Macha, iako službeni izvori spominju samo hipersonične brzine, dakle, one veće od pet Macha. U takve performanse teško je povjerovati ako se zna podrijetlo dizajna i načina samonavođenja koje vodi do prethodnika Pythona. Samo za usporedbu, ali također prema neslužbenim izvorima, čak i napredni moćniji projektili sustava Patriot dostižu brzine tek veće od 5,5 Macha. Vjerojatno je i moguće da se navedena brzina odnosi na najveću moguću brzinu gađanog cilja (projektila, bojne glave) koja je teoretski ostvariva za presretanje projektilom Stunner/SkyCeptor.

KOMPONENTE U POTPORI

Svaki od projektila David's Slinga smješten je u kutijastom kontejneru. Potonji je dio lansera koji su razvili Rafael i Raytheon. Svaki od lansera nalazi se na vučenoj namjenskoj prikolici koja može nositi do 12 kontejnera, odnosno projektila spremnih za lansiranje. Pri bojnoj spremnosti kontejneri su postavljeni gotovo uspravno i sustav može gađati ciljeve unutar punih 360 stupnjeva pod uvjetom da postoji radarska pokrivenost. Za otkrivanje i navođenje na ciljeve koristi se višemisijski radar (Multi Mission Radar – MMR) EL/M-2084 tvrtke Elta (IAI), kojim su opremljene i instalacije protuzračnih sustava Iron Dome ili Barak MX. MMR je AESA tipa, s elektroničkim skeniranjem, a djeluje u frekventijskom pojasu S. Glavni je materijal za izradu antenskih modula galijev arsenid (GaAs), a AESA tehnologija temeljena je na tisućama modula MMIC (Monolithic Microwave Integrated Circuit). Prilikom uporabe u ulozi radara za upravljanje paljbom, EL/M-2084 treba biti u sektorskom načinu rada s pokrivanjem 120 stupnjeva po azimutu. Moguće je i povezivanje dvaju jed-

Lansiranje presretača iz David's Slinga tijekom IDF-ove operacije Swords of Iron u veljači 2024. Uz lanser i rakete, ključni su dijelovi sustava radar MMR i zapovjedno-nadzorni sustav Golden Almond

nakih radara, pri čemu je način rada drugog pretraživanje zračnog prostora unutar 360 stupnjeva. Sustav je vrlo vjerojatno moguće povezati i s drugim radarima za rano upozoravanje. U izraelskom slučaju može se raditi o radarima IAI/Elta ELM-2080(S) Green Pine (Zeleni bor). Vjerojatna je i interoperabilnost s američkim zemaljskim radarima AN/SPY-2 (THAAD) te radarima AN/SPY-1 i AN/SPY-6 mornaričkog obrambenog sustava AEGIS, koja je inače moguća i na naprednijim serijama sustava Arrow-2. Dok MMR-ovi otkrivaju i prate ciljeve, dobivene podatke prenose do borbenog upravljačkog centra (Battle Management Center), koji zapisuje putanju cilja i izračunava točku presretanja. Zapovjedno-nadzorni sustav Golden Almond opremljen je svim sustavima potrebnim za zapovijedanje, upravljanje i komuniciranje. Razvila ga je tvrtka Elisra, podružnica veće tvrtke Elbit. Sustav je dosta sličan onomu koji rabi Iron Dome. Tijekom početnih planova raspoređivanja za obranu Izraela sa sjevera, planirane su bile tri bitnice sustava David's Sling. Svaka bi se trebala sastojati od barem jednog radara, jedne zapovjedno-nadzorne postaje i šest lansera. Tako bi svaka bitnica raspolagala s 48 presretača Stunner spremnih za djelovanje.

OPERATIVNA SPOSOBNOST

Ministarstvo obrane Izraela objavilo je početkom ožujka 2015. da je započela serijska proizvodnja sustava. Nekoliko mjeseci poslije započela je obuka

Svaki od projektila David's Slinga smješten je u kutijastom kontejneru. Potonji je dio lansera koji su razvili Rafael i Raytheon

Foto: U.S. DoW / Missile Defense Agency / Leah Garton

osoblja za formiranje prve postrojbe koja će njim biti opremljena. Obuka se provodila u sjedištu tvrtke Rafael, a polazili su je vojnici i zapovjednici koji su već opsluživali operativne sustave protuzračne obrane Iron Dome, Patriot i Arrow-2. Bilo je planirano da prva postrojba David's Sling postane operativna unutar jedne godine. Operativna sposobnost dostignuta je 2017., a prvo djelovanje bilo je u srpnju 2018. Gađana su dva taktička balistička projektila sustava OTR-21 Točka lansirana s teritorija Sirije. Prema kasnijim saznanjima i službenim obrazloženjima događaja moglo se zaključiti da je premijera sustava bila neuspješna. Događaj je vjerojatno poslužio za potrebne preinake i poboljšanja, a nova prilika došla je tek za nekoliko godina. Prvo operativno presretanje u stvarnim borbenim uvjetima bilo je 10. svibnja 2023. Cilj je bio projektil Badr lansiran s područja Gaze. Nakon pravog dokazivanja nastavljen je razvoj sustava na temelju iskustava iz borbenih djelovanja te daljnja obuka operatera. Kao i Iron Dome, David's Sling podrazumijeva softverske komponente otvorene za daljnje modifikacije i prilagodbu. Stečena iskustva i novi scenariji uporabe mogu u kratkom vremenu biti usvojeni u budućim djelovanjima. Tako su u srpnju 2023. provedena nova trenažna i razvojna lansiranja, kojima su nazočili i predstavnici tvrtke Rafael te američkih i izraelskih državnih institucija zaslužnih za njegov razvoj. Gađanja je provela 66. bojna, inače IDF-ova nositeljica uporabe sustava David's Sling. Sustavi su korišteni i 2024. u misijama na sjeveru Izraela, za koje je sustav izvorno i bio razvijen. To su bila presretanja malobrojnih, teških i sposobnijih projektila militantne skupine Hezbollah. Jedno uspješno presretanje dokumentirano je 25. rujna 2024. Dolazeći projektil bio je usmjeren prema Tel Avivu, a navodno je bio namijenjen sjedištu agencije Mossad.

BALISTIČKE PRIJETNJE

David's Sling susreo se s najvećim izazovima u travnju i listopadu 2024., tijekom iranskih operacija Istinsko obećanje I i II, a zatim i u dvanaestod-

Foto: Amit Agronov / IDF Spokesperson's Unit / CC-BY-SA 3.0

U travnju 2015. iznad istočnog Sredozemlja provedeno je testiranje u kojem je cilj David's Slinga bio projektil meta Black Sparrow lansiran s aviona F-15

nevnom ratu u lipnju 2025. Može se sa sigurnošću reći da su sustavi David's Sling u velikoj mjeri sudjelovali u obrani zemlje od iranske balističke prijetnje. Teže je, iz više razloga, ocijeniti njihovu stvarnu učinkovitost u tim okrajima. Prvi je razlog to što je Iran koristio sposobnije projekte s dometom od 1000 i više kilometara. Najviša točka balističke trajektorije (apogej) koju dosežu takvi projektili znatno je viša, sa znatno većim terminalnim brzinama prije dolaska na cilj. Tomu treba dodati i malobrojnije, ali naprednije projekte s upravljivim bojnim glavama. Sustavi David's Sling bili su prisiljeni djelovati u nepovoljnim uvjetima i na granici vlastitih performansi. Sve je to prouzročilo da ostanu u sjeni sposobnijih, prikladnijih, ali i puno skupljih projektila sustava THAAD, Standard, Arrow-3 i Arrow-2. Ali i takva situacija ostavljala je David's Slingu brojne prilike za bojna gađanja. Uostalom, za neke vrste balističkih prijetnji bili su korišteni i prilično neprikladni projektili sustava Iron Dome. Zbog svega navedenog moguće je da je David's Slingova učinkovitost presretanja balističkih ciljeva bila manja od prosjeka, koji se prema podacima službenih i bliskih izvora kreće između 80 i 90 posto. No pri ocjeni učinkovitosti sustava treba se zapitati i zašto bi se neki korisnik uopće odlučio za projekte PAC-3 MSE ako postoji sustav s približnim mogućnostima uz četiri-pet puta nižu cijenu.

Sustav će, osim Izraela, vjerojatno koristiti još neke zemlje. Osim dobrog omjera uloženi sredstava i dobivenih sposobnosti, velik je plus svakako činjenica da je više puta uporabljen u borbenim misijama. Trenutačno je jedini siguran budući korisnik Finska. U njezin su izbor zemaljskog PZO sustava ušli kandidati poznatih tvrtki kao što je Diehl Defence (Njemačka), MBDA (paneuropska) i Kongsberg (Norveška), ali i izraelski IAI i Rafael. Zahtjevi su uključivali povećanje operativnog dometa u odnosu na današnje PZO sustave – mogućnost presretanja zračnih ciljeva na barem 15 000 metara. U ožujku 2022. objavljeno je da su se u finalnom odabiru našli izraelski sustavi Barak MX (IAI) i David's Sling (Rafael). Gotovo istodobno s pristupanjem Finske NATO-u u travnju 2023. objavljeno je da je pobjednik David's Sling. Budući da je SAD velikim dijelom uključen u razvoj i proizvodnju sustava, potrebna je bila i njegova suglasnost.

Odobrenje mogućeg posla objavljeno je početkom kolovoza 2023. Vrijednost dogovorene nabave iznosi oko 317 milijuna eura (oko 340 milijuna dolara). Njom je obuhvaćena isporuka jedne bitnice koja će se sastojati od zapovjedno-nadzorne stanice Golden Almond, MMR-a i četiriju paljbenih jedinica. Ugovor je službeno potpisan u studenom 2023. godine.

PRILIKE ZA IZVOZ

Korisnik bi trebala postati i Grčka. Ta je zemlja prošle godine usvojila veliki srednjoročni dvanaestogodišnji plan nabave i modernizacije obrambenih snaga, koji je procijenjen na 25 milijardi dolara. Dio tog plana je i program ili inicijativa za jačanje sustava protuzračne obrane zemlje pod imenom Ahilejev štit. Nakon kraće obustave tog programa zbog rata na području Gaze, ponovno je pokrenut krajem prošle godine. Iako su razmatrani sustavi iz više zemalja, po svemu sudeći bit će odabrana ponuda iz Izraela. Moguće je da je prednost prilikom odabira bila i lakša integracija više PZO sustava istog podrijetla, koji će zamijeniti postojeći miks sustava s istoka i zapada. Planom je predviđena nabava više sustava koji će biti uklopljeni u višeslojni PZO štit protiv ugroza koje uključuju zrakoplove, besposadne letjelice, ali i balističke projekte. Uz sustave Spyder, koji će zamijeniti mobilne sustave sovjetskog podrijetla 9K33 Osa i Tor-M1, nabavlja se i sustav Barak MX, koji će zamijeniti zastarjele američke sustave MIM-23 HAWK. Dio nabave koji će pokrivati obranu na većim dometima je David's Sling, u ovom slučaju pod internacionalnim nazivom SkyCeptor. Za razliku od IDF-a, očekuje se da u grčkom OS-u David's Sling neće zamijeniti postojeće Patriote, nego će se oni dopunjavati. Predviđa se da sustavi Ahilejeva štita postanu operativni 2027. Troškovi njegove nabave iznositi će gotovo tri milijarde dolara. Službena odluka o usvajanju projekta trebala bi biti potvrđena početkom ove godine, nakon što je odobri Vladino vijeće za nacionalnu sigurnost i Parlament.

Sustav je još 2016. bio ponuđen i Poljskoj, koja bi tako mogla ispuniti zahtjeve za nabavu PZO sustava srednjeg dometa do 100 kilometara unutar programa Wista. Poljska je unutar programa planirala nabaviti sustave Patriot, koji

PROTUZRAČNA OBRANA

bi uz projekte PAC-2 GEM-T i PAC-3 MSE koristili i projekte Stunner/SkyCeptor. Nedugo nakon usvajanja programa početkom 2017. ipak se odustalo od takve nabave. Prema navodima u nekim poljskim tiskovinama, razlog se mogao naći u pritiscima američke strane, kojoj nije odgovaralo razvijanje inačice konkurentne projektilima koji su potpuno američke proizvodnje. Umjesto SkyCeptora odabrani su MBDA-ini sustavi CAMM i CAMM ER povećanog dometa. Zanimljivo je da je u lipnju 2024. potpisan dogovor između tvrtke Raytheon i rumunjskog proizvođača vojne tehnologije Electromecanica Ploiești. Njim je dogovorena uspostava proizvodnih kapaciteta namijenjenih projektilima SkyCeptor. U početku će biti riječ o sklapanju komponenata koje će biti dostavljene iz Izraela i SAD-a. U kasnijim fazama isporučivat će se projektili za korisnike PZO sustava Patriot. Projektil SkyCeptor ponuđen je početkom 2023. i australskom OS-u. U travnju je cjelokupan sustav David's Sling ponuđen i estonskom OS-u, uz konkurentne sustave Patriot i SAMP/T. Moguće je da će sustav imati još korisnika. Njegova relativna naprednost, uporaba u borbenim uvjetima i priuštiva cijena mogu biti prednost u odnosu na konkurenciju. David's Sling mogao bi u mnogim zemljama činiti osnovni PZO potencijal zbog sposobnosti gađanja različitih ciljeva uz veliki raspon dometa. Ipak, još je veća prednost njegova visoka sposobnost interoperabilnosti i pokrivanja srednjeg sloja protuzračne obrane. S takvim značajkama uz druge izraelske protuzrakoplovne sustave lako može postati dio veće nabave. U ponudi je još i Barak MX, Iron Dome, Spyder, kao i integracija Stunnera u postojeće sustave Patriot, koje koristi dvadesetak zemalja.

CIJENA PRESRETAČA

Planirano je bilo da uvođenjem sustava David's Sling u operativnu uporabu IDF-a dođe do povlačenja Patriota. Istodobno s odlukom o nabavi David's Slinga nije donesena i odluka o modernizaciji Patriota projektilima PAC-3/PAC-3 MSE, a postojeći projektili PAC-2 GEM+ izbačeni su iz uporabe. Zagovornici razvoja David's Slinga tvrdili su da bi cijena pojedinačnog presretača mogla biti i deset puta niža od postojećih sustava sličnih sposobnosti. Tu su vjerojatno mislili na PAC-3. Rezultat je bio daleko od takvih tvrdnji. Kolika je zapravo cijena jednog presretača Stunner? Iako nema službenih i potvrđenih podataka, procjene se kreću između sedamsto tisuća i milijun dolara. Predviđeni troškovi po projektilu bili su dosta manji od takvih optimističnih očekivanja. Ipak, i s takvom cijenom projektil Stunner nudi povoljniju računicu u odnosu na PAC-3, a sposobnosti su usporedive i konkurentne.

Foto: U.S. DoW / Missile Defense Agency / Leah Garton

Prikaz faza djelovanja projektila Stunner

Snajper M1903A4 Springfield. Riječ je o inačici kojom je u Drugom svjetskom ratu opremana Američka kopnena vojska

M1903 – AMERI

Povijest vojnog naoružanja često je ciklus akcije i reakcije, no rijetko je koja vojna inovacija nastala iz tako dubokog osjećaja taktičke inferiornosti kao što je to bio slučaj s američkom puškom M1903 Springfield. Njezina priča ne započinje u mirnim crtaonicama vojnih inženjera, već u kaosu i krvi Španjolsko-američkog rata 1898. godine. Američka vojska naučila je tad ozbiljnu lekciju o važnosti tehnološke superiornosti pješačkog naoružanja. Sukob na Kubi, posebice dramatična Bitka kod brda San Juana 1. lipnja, razotkrio je nedostatke američkog standardnog oružja. Bila je to puška Springfield Model 1892–99 Krag-Jørgensen, kraće zvana Krag.

Oko 15 000 američkih vojnika suočilo se s relativno malobrojnima španjolskim snagama od oko 750 regularnih vojnika. Unatoč brojčanoj nadmoći i pobjedi, Amerikanci su pretrpjeli teške gubitke. Razlog je bio u balistici i mehanici. Španjolci su bili naoružani puškama Mauser M1893 u kalibru 7 x 57 mm, oružjem koje je u to vrijeme bilo vrhunac europskog inženjerstva. Springfieldov sustav punjenja bio je zastario, s ubacivanjem jednog po jednog metka kroz bočna vratašca spremnika.

TEKST
Ivan Galović

Španjolci su mogli praktički trenutačno puniti puške spremnikom od pet metaka odozgo. Drugo, i dugoročno važnije, Krag je imao golem strukturni nedostatak: njegov zatvarač imao je samo jednu bradavicu za bravljenje. Američka vojska pokušala je 1899. modernizirati streljivo kako bi parirala brzini Mausera, ali otkrila je pritom da Kragov zatvarač ne može izdržati povećane tlakove.

TEHNIČKA STRUKTURA

Reakcija američkog vojnog vrha bila je brza i pragmatična. Stručno povjerenstvo zaključilo je da daljnji razvoj Kraga nema smisla te je donesena odluka: ako ne možeš pobijediti protivnikov dizajn, kopiraj ga. Usvoji sustav izravno proiziđao iz Mauserovih patenata. Nova puška, službeno usvojena 19. lipnja 1903., prozvana je United States Rifle, Caliber .30, Model 1903. Bila je očita kopija njemačkog originala – uključujući sustav s dvije prednje bradavice za bravljenje i punjenje s pomoću punjača. Tvrtka Mauser Werke pokrenula je tužbu, a epilog je bio ironičan: američka vlada pristala je platiti njemačkoj tvrtki između 200 000 i 250 000 dolara kao licencijsku naknadu. Tako je nastao M1903 Springfield – hibrid njemačkog inženjerstva i američke industrijske moći, oružje koje će postati temelj američke snajperske doktrine u nadolazećim desetljećima. Temelj puške bio je rotirajući zatvarač, viđen na puški Gewehr 98. M1903 koristio je dvije masivne prednje bradavice za bravljenje, što je osiguravalo iznimnu čvrstoću bravljenja i sigurnost pri visokim tlakovima. No, za snajperista je ključna značajka bila funkcija *kontroliranog hranjenja*. Sustav se oslanjao na masivni vanjski izvlakač, koji se nije rotirao s tijelom zatvarača. Poznat kao pandža, taj dio zahvatio bi rub čahure u trenutku kada bi metak počeo izlaziti

Foto: Wikimedia Commons

Ono što je Springfieldovu pušku učinilo jednom od najdugovječnijih snajperskih platformi u povijesti nije bila puka sreća, već kvaliteta dizajna. Preciznost nije bila naknadna vrlina: bila je utkana u oružje

POVIJEST SNAJPERA (III. DIO)

ČKA LEGENDA

iz spremnika. To je značilo da je metak bio pod potpunom mehaničkom kontrolom tijekom cijelog ciklusa: od uvođenja, preko ulaska u ležište, do opaljenja i izvlačenja. Zašto je to presudno za snajperista? Jamčilo je izvlačenje u gotovo svim uvjetima, pružajući mu mehaničku sigurnost.

Jednako važna kao i puška bila je evolucija streljiva. Prve inačice M1903 bile su konstruirane za metak .30-03, koji je koristio teško zrno mase 220 graina (14,3 g) s okruglim vrhom i postizao brzinu od oko 700 m/s. Međutim, pojava njemačkog metka S Patrone sa šiljastim (*spitzer*) zrnem učinila je .30-03 zastarjelim gotovo odmah po usvajanju. Američka vojska našla se u nezavidnoj situaciji – imala je nove puške sa zastarjelim metkom.

POKLONJENO VRIJEME ZA METAK

Spas je donio tadašnji predsjednik Theodore Roosevelt (1858. – 1919.), strastveni strijelac i kritičar vojne birokracije. Nakon testiranja puške poslao je ministru rata oštro pismo, u kojem je kritizirao integrirani *šipkasti bajunet* (*rod bayonet*), nazvavši ga *jadnim izumom*. Zapovjedio je zaustavljanje proizvodnje dok ne bude dizajniran pravi bajunet. Odjel za naoružanje (Ordnance Department) iskoristio je to vrijeme za razvoj streljiva. Rezultat je bio metak Model of 1906, danas legendarni .30-06 Springfield. Novi metak koristio je lakše šiljasto zrno od 150 graina (9,7 g) i postizao brzinu od 853 m/s. Da bi se to postiglo, vrat čahure skraćen je za 1,8 mm, što je zahtijevalo da se sve postojeće puške povuku, a cijevi skrate i ponovno urezuju. Upravo je metak .30-06 bio Springfieldova dobitna kombinacija. Imao je ravnu putanju, što je drastično povećavalo vjerojatnost pogotka na nepoznatim udaljenostima. Cijev je možda najzanimljiviji tehnički detalj M1903. Standar-

dna cijev bila je duga 24 inča (610 mm) s četiri žljebeba. Ključna specifikacija bio je korak uvijanja žljebova (*twist rate*): jedan okret u deset inča (1 : 10). Taj brzi korak uvijanja izvorno je odabran kako bi stabilizirao dugo i teško zrno starog metka .30-03. Prelaskom na lakše zrno kalibra .30-06, zadržani korak žljebova tehnički je rezultirao *nadstabilizacijom*. Međutim, ta se prividna pogreška pokazala kao prednost. Taj strmi *twist rate* omogućio je puški da poslije savršeno stabilizira teža, aerodinamičnija zrna, poput zrna mase 173 graina u metku M1 Ball. Ta inženjerska posebnost osigurala je puški M1903 preciznost koja je nadmašivala većinu vojnih pušaka tog doba.

RAZILAŽENJE DOKTRINA

Kad su američke oružane snage 1917. ušle u Prvi svjetski rat, nisu imale ni snajpersku školu ni standardiziranu opremu. Njihovi pripadnici, suočeni s iskusnim njemačkim strijelcima, morali su improvizirati. Pokrenuta su čak dva paralelna snajperska programa – jedan u KoV-u, a drugi u Marinskom korpusu. Kopnena vojska standardizirala je optički ciljnik Warner & Swasey (W&S), primarno Model 1913. To je bio neobičan, robustan uređaj od mjedi i čelika, mase veće od kilograma, s povećanjem od 5,2 puta. Ključna značajka bila mu je montaža: na lijevoj strani kućišta. Omogućavala je da gornji dio kućišta ostane otvoren, što je značilo da se puška i dalje mogla puniti s pomoću standardnih punjača od pet metaka i da su se mogli koristiti i mehanički ciljnici. Vojska je time pokazala da snajperista ne vidi kao izoliranog specijalista, već kao boljeg strijelca u pješačkom vodu. I dalje je trebao sudjelovati u brzjoj paljbi i manevru zajedno s ostalima. Ciljnik W&S pokazao se problematičnim. Nije bio hermetički zatvoren, što je dovodilo do zamagljivanja leća u vlažnim rovovima.

PODLISTAK

Foto: USMC / Cpl. Jacob Osborne

Marinski korpus, s kulturom natjecateljskog streljaštva, tražio je čistu preciznost. Odabrao je komercijalni ciljnik Winchester A5, cijev dugu 16 inča s peterostrukim povećanjem.

Najveća razlika bila je u montaži. Marinci su A5 montirali točno iznad osi cijevi i zatvarača. To je onemogućilo korištenje punjača; snajperist marinaca morao je puniti pušku metak po metak. Marinski korpus tako je svjesno žrtvovao brzinu paljbe zbog bolje optičke slike i ergonomije. Time je definirao svojeg snajperista kao specijalista lovca čiji je cilj jedan savršen hitac. Ta filozofija postala je temelj moderne doktrine *Scout Sniper*. Ulazak u Drugi svjetski rat donio je nove izazove. Standardna pješačka puška postala je poluautomatska M1 Garand, koja se pokazala teškom za snajpersku ulogu. Oružane snage ponovno su se morale osloniti na stari M1903. I opet su KoV i Marinski

M1903 poznata je po velikom broju proizvedenih primjeraka i dugotrajnosti. Američki veteran iz Vijetnamskog rata Fred Gowen (na fotografiji) na natjecanju u gađanju iz starinskih snajperskih pušaka 1. kolovoza 2012. godine

TAKTIČKO-TEHNIČKE ZNAČAJKE SNAJPERSE PUŠKE M1903 SPRINGFIELD

Vrsta oružja	snajperska repetirna puška
Zemlja podrijetla	Sjedinjene Američke Države
Glavni proizvođači	Springfield Armory, Remington Arms, Rock Island Arsenal
Godina uvođenja	1903. (Standard); 1917. (W&S); 1941./42. (A4 i A1/Unertl)
Osnovni mehanizam	Mauserov okretno-čepni zatvarač s kontroliranim uvođenjem metka (CRF)
Duljina puške (mm)	1100
Duljina cijevi (mm / inč)	610 / 24
Užljebljenje cijevi	4 žlijeba, desni smjer uvijanja (strmi korak 1 : 10 inča)
Kalibar	.30 (.30-06 Springfield)
Streljivo	.30-06 Springfield (7,62 x 63 mm)
Početna brzina (m/s)	853 (sa zrnom od 150 graina)
Masa (s optikom) (kg)	4,2 (M1903A4) do 5,4 (USMC Unertl sustav)
Optički ciljnici	W&S M1913 (5,2 x), Weaver M73B1 (2,5 x), Unertl (8 x)
Sustavi montaže	bočna (Army – omogućuje punjače) i centralna (USMC)
Učinkoviti domet (m)	600 – 900+ (ovisno o optičkom sustavu)
Kapacitet spremnika	pet metaka (integrirani fiksni spremnik)

korpus imali različita rješenja. Vojska, pritisnuta potrebom za masovnim naružavanjem, razvila je model M1903A4. Temelj je bila puška M1903A3, ratna inačica dizajnirana za brzu proizvodnju, koja je imala mnoštvo prešanih metalnih dijelova umjesto strojno obrađenih. Proizvodila ju je tvrtka Remington, a napravljeno je više od 28 000 komada. Vojska je za optiku odabrala jednostavan i jeftin komercijalni ciljnik Weaver 330C (oznaka M73B1) s malim povećanjem od samo dva i pol puta. M1903A4 nije bila kirurški precizno oružje na 800 metara. Bila je to puška za *odabranog strijelca (designated marksman)* učinkovita na udaljenosti od 300 do 400 metara, dizajnirana da se proizvodi u tisućama komada i dodijeli svakom vodu. Zbog brže proizvodnje nije imala ni mehaničke ciljnike.

Foto: U.S. Official Photographer / Imperial War Museums / Wikimedia Commons

OSTAVŠTINA NADILAZI TEHNIKU

Marinski korpus *iskopao* je predratne zalihe modela M1903A1 National Match – ručno polirane i podešene puške vrhunske izrade. Uglavnom su bile opremljene ergonomskim "C" kundakom s pištoljskim rukohvatom.

Na puške je montiran masivni, skupi natjecateljski ciljnik Unertl s osmerostrukim povećanjem. Rezultat je M1903A1/Unertl, sustav koji mnogi stručnjaci smatraju najboljom američkom snajperskom puškom Drugog svjetskog rata. Unertl je bio jedinstven po mehanizmu amortizacije trzaja. Za razliku od modernih optika, koje su fiksno pričvršćene, Unertl je bio montiran u vanjskim prstenovima koji su mu dopuštali klizanje. Prilikom opaljenja puška bi snažno trznula unatrag, dok bi optika zbog inercije *skliznula* prema naprijed unutar svojih prstenova. To je značilo da osjetljiva stakla i končanica nisu trpjeli izravan udar trzaja snažnog metka .30-06.

Međutim, to je zahtijevalo dodatni korak u ciklusu paljbe: snajperist je nakon svakog hica morao rukom povući optiku natrag u početni položaj. Sustav je, doduše, bio osjetljiv na prljavštinu i udarce – što je bio golem izazov u pacifičkim džunglama. Ipak, kombinacija osmerostrukog povećanja i vrhun-

Američki snajperist iz Prvog svjetskog rata s kamufliranom snajperskom puškom M1903 opremljenom optičkim ciljnikom W&S

ske cijevi omogućavala je marincima pogotke na udaljenostima o kojima su korisnici standardnog M1903A4 mogli samo sanjati.

Ostavština M1903 Springfielda nadilazi njegove tehničke specifikacije. To je priča o oružju koje je preživjelo tehnološku tranziciju. Iako je 1936. službeno zamijenjen poluautomatskom puškom M1 Garand, M1903 nezamjenjiv je bio u slučajevima kada je preciznost bila jedini imperativ. Čak i u Korejskom ratu, pa sve do ranih faza Vijetnamskog rata, američki snajperisti i dalje su posezali za starim Springfieldom. Njegova *sretna nesreća* s cijevi i robustan zatvarač osigurali su mu mjesto u povijesti. Nije samo najbolja pješačka puška repetirka ikad proizvedena u Americi već je oružje koje je definiralo američke snajperiste u dva svjetska rata.

POVIJEST SPORTA

Igre u Vancouveru i Sočiju pamtimo po medaljama i uspjesima Ivica Kostelića, ali i po biatloncu Jakovu Faku, koji je Hrvatskoj donio prvu medalju sa ZOI-ja koja nije iz alpskog skijanja

POVIJEST ZIMSKIH OLIMPIJSKIH IGARA (XI. DIO)

IVIČINO NASLJEĐE

Domaćinstvo XXI. izdanja ZOI-ja pripalo je Vancouveru. Bilo je to u drugom krugu glasanja, i to tijesno sa samo tri glasa više od južnokorejskog Pjongčanga. Potonji je grad nakon prvog kruga bio favorit s 13 glasova više, ali odlukom članova MOO-a u drugom krugu, Igre su ipak otišle u Kanadu. Pjongčang će domaćin postati osam godina poslije.

MOO je Igre održane 2010. smatrao jednim od najuspješnijih u povijesti – i po posjećenosti, i po medijskoj pokrivenosti. Oko 2600 sportaša iz 82 zemlje sudjelovalo je u 86 natjecanja iz 15 sportskih disciplina. Bile su to treće Olimpijske igre održane u Kanadi. Prvi je put bila domaćin Igara održanih u ljeto 1976. u Montrealu, a zatim ZOI-ja 1988. u Calgaryju. Igre su bile iznimno uspješne, a u službenom priopćenju MOO-a navedeno je da su borilišta bila puna te da je prodan velik broj ulaznica. Vancouver je također, prema podacima MOO-a, ostvario rekordnu televizijsku gledanost. Više nego dvostruko veću u odnosu na Igre u Torinu 2006. te trostruko veću u odnosu na Salt Lake City 2002. U brojnim izvješćima nakon Igara prepoznat je kao jedno od najgledanijih i najbolje prihvaćenih olimpijskih natjecanja u povijesti: i u Kanadi, i na međunarodnoj razini. Utakmica za zlato u hokeju na ledu između Kanade i Sjedinjenih Američkih Država bila je najgledanija hokejaška utakmica u povijesti, sa 114 milijuna gledatelja diljem svijeta.

Olimpijski plamen zapalilo je četvero sportaša: brza klizačica Catriona Le May Doan; Nancy Greene, skijašica koja je osvojila zlato na Igrama u Grenobleu; Wayne Gretzky, po mnogima

najbolji hokejaš svih vremena; te Steve Nash, košarkaš koji je nastupao na čak osam All-Star utakmica NBA lige.

IVICA KOSTELIĆ GLAVNA ZVIJEZDA

Hrvatsku je na Igrama u Vancouveru predstavljalo 19 sportaša, petoro manje nego četiri godine prije u Torinu. Nakon umirovljenja Janice Kostelić, njezin je brat Ivica preuzeo primat glavne zvijezde i uzdanice Hrvatske na tim Igrama. Očekivanja je u potpunosti opravdao. Četiri godine nakon Igara u Torinu vodio je borbu s ozljedama, ali kada je bio zdrav, briljirao je. Prije samih Igara ostvario je dvije pobjede u Svjetskom kupu. Osvojio je slalom u *svojem* Wengenu te kombinaciju u Kitzbühelu. U Vancouver je došao s velikom željom za novom olimpijskom medaljom, a na tom je putu bio iznimno uspješan. U kombinaciji koja se sastojala od jedne slalomske vožnje i skraćenog spusta završio je kao drugoplasirani. Samo 33 stotinke sekunde nedostajale su mu do zlata. Amerikanac Bode Miller,

PRIPREMIO
Ivan Šurbek

jedan od najboljih i najsvestranijih skijaša, osvojio je zlatno odličje, dok je treće mjesto pripalo Švicarcu Silvanu Zurbriggenu.

Šest dana poslije u slalomske utrci samo 16 stotinki nedostajalo je da Ivica dosanja olimpijsko zlato. Talijan Giuliano Razzoli mjesec dana prije Igara osvojio je sljemensku utrku. Iako je to bila njegova prva pobjeda u karijeri, bio je u sjajnoj formi. Kao takav bio je neuhvatljiv za sve, pa čak i za sjajnog Kostelića, koji je nakon prve vožnje bio na četvrtom mjestu. Uspio je odličnom vožnjom smanjiti zaostatak, no pobjeda je ipak otišla u ruke talijanskog skijaša. Bronca je pripala švedskom skijašu Andréu Myhreru. Igre u Vancouveru najuspješnije su u Kostelićevoj karijeri. Na njima je potvrdio svoju kvalitetu i otvorio si put prema blistavoj sezoni.

U ostalim skijaškim disciplinama izmjenjivali su se pobjednici. Norvežanin Aksel Lund Svindal pobijedio je u superveleslalomu. Švicarac Carlo Janka, pobjednik Svjetskog kupa te godine, bio je zlatni u veleslalomu, a

Tvorac hrvatskog skijaškog čuda Ante Kostelić trenirao je svoju djecu Janicu i Ivicu. Ivica je osvojio četiri srebrne olimpijske medalje, Veliki kristalni globus, tri Mala kristalna globusa u kombinaciji i slalomu te dvije medalje sa svjetskih prvenstava

Poljak Adam Małysz bio je srebrni, a Austrijanac Gregor Schlierenzauer brončani. U ekipnom dijelu Austrijanci su bili najuspješniji.

njegov sunarodnjak Didier Défago u spustu.

Njemica Maria Riesch osvojila je dva zlata, u kombinaciji i slalomu. Amerikanka Lindsey Vonn bila je najbrža u spustu, a broncu je osvojila u superveleslalomu, u kojem je slavila Austrijanka Andrea Fischbacher. Njemica Viktoria Rebensburg bila je zlatna u veleslalomu. Hrvatske predstavnice bile su Ana Jelušić, Nika Fleiss, Matea Ferk i Sofija Novoselić. Jelušić je ostvarila 12. mjesto u slalomske utrci, što je njezin najbolji rezultat na ZOI-ju. Fleiss je u toj utrci bila 25., a Ferk i Novoselić završile su iza 30. mjesta.

Bode Miller i Aksel Lund Svindal osvojili su po tri medalje: zlato, srebro i broncu u različitim disciplinama.

Švicarac Simon Ammann nakon dviju medalja u Salt Lake Cityju godinama je bio bez velikih rezultata. To se promijenilo 2010., kada je ponovno osvojio zlato na objema skakaonicama. Te je godine osvojio i Veliki kristalni globus te konačno potvrdio svoju klasu.

Foto: Hrvatski skijaški savez, croski.hr

Ivica Kostelić s medaljom iz Sočija

Foto: Hrvatski skijaški savez, croski.hr

POVIJEST SPORTA

Foto: <http://www.vancityallie.com>
via Wikimedia Commons CC BY-SA 2.0

Kanadski hokejaš Sidney Crosby. Bio je član reprezentacije koja je osvojila olimpijska zлата u Vancouveru i Sočiju

Jakov Fak donio je Hrvatskoj prvu medalju u biatlonu. Bila je to ujedno prva i do danas jedina medalja na Zimskim igrama koju je neki hrvatski sportaš osvojio, a da se ne radi o alpskom skijanju. Fak je godinu prije na Svjetskom prvenstvu u Pjongčangu osvojio broncu na 20 km pojedinačno. U Vancouver je stigao u odličnoj formi, te je osvojio broncu u sprintu u utrci na 10 km. Zlato u potonjoj utrci osvojio je Francuz Vincent Jay, a srebro je pripalo Norvežaninu Emilu Hegleu Svendsenu, koji je, s još dva zlata, bio najuspješniji pojedinac u biatlonu. Jakov Fak nakon završetka Igara primio je slovensko državljanstvo te od ljeta te godine nastupa za Sloveniju.

Clara Hughes oduševila je domaću publiku novom medaljom. Posebna je po tome što se natjecala u dva različita sporta. Na Igrama u Atlanti 1996. osvojila je dvije bronce u biciklizmu: na cestovnoj utrci i na kronometru. Uz biciklizam, bavila se i brzim klizanjem. Na Igrama u Torinu osvojila je zlato na 5000 metara i srebro u ekipnom dijelu. Među olimpijskim medaljama još su dvije bronce: iz Vancouvera i Salt Lake Cityja.

SOČI 2014. ZADNJA HRVATSKA MEDALJA SA ZOI-ja

Crnomorski grad domaćinstvo je osvojio na 119. sjednici MOO-a u Gvatemali. Protukandidati su ponovno bili Pjongčang i Salzburg. Bile su to druge Igre kojima je domaćin Rusija,

Foto: Hrvatski skijaški savez, croski.hr

Ivica i Janica Kostelić

ali prve Zimske. Moskva je, kao glavni grad SSSR-a, 1980. bila domaćin ljetnog izdanja.

Igre su obuhvatile rekordnih 98 natjecanja u 15 zimskih sportskih disciplina. Posebnu novost činilo je 12 novih do-

Foto: Hrvatski skijaški savez, crosk.hr

gađaja, uzimajući u obzir obje konkurencije, među kojima su bili mješovita štafeta u biatlonu, ženski skijaški skokovi, mješovita natjecanja u umjetničkom klizanju i sanjkanju, kao i drugi manje zapaženi sportovi. Natjecanja su se odvijala u planinskom skijaškom centru Krasne poljane iznad Sočija. Hrvatsku je na Igrama predstavljalo 11 sportaša. Predvodio ih je Ivica Kostelić, trostruki osvajač olimpijskog srebra. Bile su to četvrte i ujedno zadnje Igre na kojima se natjecao. Kostelić je ponovno pokazao da je najbolji kad je najteže. Nastupao je u svim disciplinama osim spusta. U slalomu je osvojio deveto mjesto, ali nekoliko dana prije bio je jedan od favorita za medalju u kombinaciji. Status je opravdao. Osvojio je srebro u superkombinaciji. Ta je disciplina, kao i na Igrama u Vancouveru, sadržavala jednu skraćenu vožnju spusta te jednu slalomsku vožnju.

Iako je bio sjajan u spustaškom dijelu utrke, u slalomu je zbog lošijih uvjeta prednost imao Švicarac Sandro Villeta, koji je došao do zlata. Bronca je pripala Talijanu Christofu Innerhofferu.

Kostelić je impresivno zaključio svoju olimpijsku karijeru. Osvojio je čak četiri srebrne olimpijske medalje na trima Igrama.

Ostali hrvatski predstavnici u Sočiju nisu ostvarili zapažene rezultate. Tek je Natko Zrnčić-Dim u superkombinaciji osvojio deseto mjesto.

Što se alpskog skijanja tiče, u muškoj konkurenciji zlata su uz Villetu osvojili još i Norvežanin Kjetil Jansrud (superveleslalom), Amerikanac Ted Ligety (veleslalom) te Austrijanci Mario Matt (slalom) i Matthias Mayer (spust).

Slovenka Tina Maze, koja je prethodne godine osvojila Veliki kristalni globus i usput srušila rekord Janice Kostelić u

Ivica Kostelić na utrci u Sočiju

Lindsey Vonn osvojila je zlato i broncu u Vancouveru

broju bodova u jednoj sezoni, u Sočiju je stigla do zlata u spustu (dijelila ga je sa Švicarkom Dominique Gisin), te u veleslalomu. Mikaela Shiffrin, osamnaestogodišnja Amerikanka, osvojila je zlato u slalomu, svoju prvu medalju na ZOI-ju. Do danas je srušila brojne rekorde u Svjetskom kupu, ali olimpijski ostaju u vlasništvu Janice Kostelić. Osvajanjem dviju zlatnih medalja, u sprintu i mješovitoj štafeti, Norvežanin Ole Einar Bjørndalen postao je najuspješniji zimski olimpijac svih vremena, s ukupno osam zlatnih, četiri srebrne i jednom brončanom medaljom. Poljak Kamil Stoch bio je najbolji na maloj i velikoj skakaonici. Japanac Noriaki Kasai se s 42 godine, dva desetljeća nakon svoje prve medalje, ponovno popeo na pobjedničko postolje. Osvojio je srebro na velikoj skakaonici te broncu u ekipnom dijelu. Njemica Carina Vogt prva je osvojila zlato u skijaškim skokovima u ženskoj konkurenciji. Austrijanac Gregor Schlierenzauer, najuspješniji skijaš skakač po broju pobjeda u Svjetskom kupu, osvojio je srebro u ekipnom dijelu. Uspješnu karijeru zaključio je bez osvojenog olimpijskog zlata u pojedinačnoj konkurenciji.

Igre su se pokazale uspješnim, ali bile su i jako skupe. Najuspješniji su bili Norvežani, koji nakon 12 godina ponovno preuzimaju primat najbolje nacije na ZOI-ju. Dominaciju su nastavili i na idućim Igrama.

Foto: Arthur Mouratidis via Wikimedia Commons CC BY-SA 2.0

PJESME KOJE SU OBILJEŽILE DOMOVINSKI RAT

RAZGOVOR
MIROSLAV ŠKORO
AUTOR PJESME

NE DIRAJTE MI RAVNICU

RAZGOVARAO
Ivan Šurbek

FOTO
privatna arhiva

O nastanku i značenju pjesme te poruci koju nosi razgovarali smo s njezinim autorom Miroslavom Škorom.

Možete li nas vratiti u trenutak kad su nastali prvi stihovi i glazba pjesme *Ne dirajte mi ravnicu*. Koliko vam je vremena za to trebalo?

Moj, na žalost, pokojni prijatelj Mladen Kušec rekao mi je jednom zgodom u šali da moju priču o nastanku pjesme *Ne dirajte mi ravnicu* treba ubiti. Naime, pjesma je nastala još 1989. godine i to doslovce u jednom danu. Nakon doseljenja u SAD imao sam puno vremena. Moja supruga je odvjetnica i ponekad nije dolazila doma do kasno navečer. Ja sam pak imao puno slobodnog vremena, pa sam upisao drugi fakultet, a i često prijateljevao s tamburaškim virtuozom Jerryjem Grchevichem, koji je živio blizu nas. Jednog dana našao sam kod punice neku akustičnu gitaru i počeo malo čeprkati po njoj. Bilo je puno nostalgije u meni i ta se nostalgija počela pretakati u pjesme. Mogu slobodno reći da sam u studenom te davne 1989. godine napisao i s Jerryjem snimio dvanaest pjesama. Ustvari, moj cijeli prvi album.

Večeras me dobri ljudi, nemojte ništa pitati, neka suze tiho teku, pa će manje boljeti. Stihovi su to jedne od najvećih i najpopularnijih hrvatskih domoljubnih pjesama. Ta uspješnica ikone hrvatske glazbe Miroslava Škore, iako je nastala 1989. godine, posebno značenje dobiva tijekom Domovinskog rata. Hrvatima, posebno onima iz Slavonije, stih *Ne dirajte mi ravnice, jer ja ću se vratiti*, davao je nadu da će se vratiti svojim domovima, iz kojih ih je agresor prognao

PJESME KOJE SU OBILJEŽILE DOMOVINSKI RAT

Što vas je potaknulo te kako je došlo do stvaranja ove pjesme?

Nisam obrazovani glazbenik. Slab sam s notama i instrumentima, tako da ne znam skladati drugačije nego intuitivno. Rekao bih da imam više smisla za riječi nego za note. Dakle, ova pjesma nije nastala namjenski. Bila je samo jedna u nizu pjesama kojima sam želio samom sebi pomoći da pobijedim tugu i nostalgiju u vlastitoj duši. *Ne dirajte mi ravnice* pjesma je mojoj majci, kojom sam joj želio poručiti da ću se vratiti. Možda je upravo ta naivna iskrenost, koje ima u dosta mojih pjesama, kao i skromna melodijska linija, ljudima zazvučala osobno i blisko, pa su je prihvatili u najtežim trenucima naše bremenite prošlosti. Pjesmu sam napisao jednog jutra u studenom 1989. u svojem malom stanu. Istog poslijepodneva završio sam tekst, u Jerryjevu podrumu, gdje je on

Nema te radijske, a posebice televizijske postaje koja bi tu pjesmu pustila običnim danom u neko neutralno vrijeme. Ona se vadi iz ladice samo 5. kolovoza i 17. studenog

imao 8-kanalni magnetofon, i to je to. Jerry je sam snimio sve tambure. Ja sam pjevao jer, iako Jerry pjeva bolje, ja nemam onaj tipični američki naglasak, pa sam ispao i pjevač. Bez velike pompe, produkcije, kamera i svega ostalog. Snimili smo pjesmu i otišli spavati. Sve su te pjesme poslije završile u tadašnjem Jugotonu i u fonoteci Radio Osijeka. Jugotonu se materijal nije svidio, pa ga je odbio izdati i na tome je stala moja ondašnja karijera.

Dok ste pisali i snimali pjesmu jeste li imali osjećaj da radite nešto što će ostati upisano u povijesti ili je to bila pjesma koja je samo došla iz duše?

Ma, ne. Meni je bio važan stih *Ja ću se vratiti*, i tako se pjesma zvala u originalu. Ustvari, ja sam cijeli taj prvi album nazvao *Mene zovu tambure*. Dakle, mislim da sam time dokazao kako uistinu ne znam prepoznati pjesmu, ne znam joj dati ime i svakako spadam u red loših glazbenih urednika (kroz smijeh kaže i prepričava). Rekoh vam: da treba pisati pjesme prigodničarski i po narudžbi, ne bih se dobro proveo.

Svaka velika pjesma ima svoj ključ. Što je, po vašem mišljenju, ključ ove pjesme – je li to nostalgija, tuga, ljubav prema domu, prema Slavoniji ili nešto drugo što ljudi prepoznaju?

Ključ, kako vi velite, ove pjesme je recimo to tako, u jednom trenutku pro-našao moj veliki prijatelj i cjeloživotni suradnik Željko Barba. Želim podsjetiti vaše čitatelje da se 1. kolovoza 1991. godine dogodio stravičan zločin nad Hrvatima, žiteljima Erduta, Aljmaša i Dalja. Ubijeno je na desetke, a prognano na tisuće naših ljudi i za taj zločin nitko nije procesuiran do dana današnjeg, koliko ja znam. Barba je baš toga dana bio dežurni glazbeni urednik na Radio Osijeku i pratio sve što se zbivalo. Prognanici su dolazili u Osijek i većina ih je, u kontaktu s novinarima, kroz suze govorila: "Ja ću se vratiti." To je Željka Barbu potaknu-

Ne dirajte mi ravnicu pjesma je mojoj majci, kojom sam joj želio poručiti da ću se vratiti. Možda je upravo ta naivna iskrenost, koje ima u dosta mojih pjesama, kao i skromna melodijska linija, ljudima zazvučala osobno i blisko, pa su je prihvatili u najtežim trenucima naše bremenite prošlosti

Ove je godine 35 godina kako je hrvatska glazba, zajedno s hrvatskim vojnicima, policajcima i cjelokupnim narodom pobijedila ozbiljnu oružanu silu i nikom ništa. Da vi ne pišete o tome, nitko pojma ne bi imao. Šteta. Mnogi *bi se* narodi *ubili* da imaju takve pjesme kao mi

Pjesme koje su obilježile Domovinski rat
imale su važnu i višeslojnu ulogu u hrvatskom društvu. One nisu bile samo glazba nego snažno sredstvo otpora, identiteta i zajedništva. Neke su od njihovih glavnih uloga bile:

Jačanje nacionalnog identiteta i zajedništva

U ratnim okolnostima pjesme su pomagale ljudima da se osjećaju povezano – bez obzira na to jesu li bili na bojištu, u izbjeglištvu ili kod kuće. One su učvršćivale osjećaj pripadnosti narodu i državi koja se stvarala.

Psihološka potpora i moral

Za branitelje i civile glazba je bila oblik ohrabrenja i nade. Pjesme su dizale moral, davale snagu u teškim trenucima i pomagale ljudima da izdrže strah, gubitke i neizvjesnost.

Izraz otpora i domoljublja

Mnoge pjesme jasno su izražavale otpor agresiji i odlučnost u obrani domovine. Glazba je bila nenasilan, ali vrlo snažan način slanja poruke – i unutar zemlje, i prema svijetu.

Čuvanje kolektivnog sjećanja

Te su pjesme danas dio povijesne memorije. One prenose emocije i iskustva rata budućim generacijama, često snažnije nego suhoparni povijesni podaci.

Medijska i simbolička uloga

Emitirane na radiju, televiziji i na koncertima, pjesme su postale simbol vremena i često su bile povezane s humanitarnim akcijama i javnim okupljanjima.

U godini u kojoj obilježavamo 35. obljetnicu Hrvatske vojske želja nam je prisjetiti se pjesama koje su nastajale istodobno s njezinim ustrojavanjem i koje su na svoj način pridonioje obrani i jačanju domovine.

PJESME KOJE SU OBILJEŽILE DOMOVINSKI RAT

lo da ode u fonoteku i nađe onu svoju zaboravljenu vrpču iz 1989. godine i, prvi put, pusti pjesmu u eter. Kažu da je tog tužnog dana puštana u više navrata i eto... Ljudi u nevolji prepoznali su i prigrlili ovu pjesmu, koja je postala i njihovo obećanje da će se vratiti u svoje domove. Bogu hvala, vratili su se.

Postoji li u tekstu neki stih koji je vama najdraži, a koji publika možda ne primjećuje onoliko koliko biste željeli?

Ne. Ta je pjesma baš takva kakva je trebala biti. Često samom sebi prigovaram zbog nekih stvari u drugim pjesmama, ali ovoj nemam zamjerke. Davno je prestala biti moja, iako svaki svoj koncert završavam s njom.

U vrijeme Domovinskog rata izazivala je snažne emocije, a izaziva ih i danas. Kakav je vaš pogled na ovu pjesmu?

Želim samo reći kako je čudesan put koji je pjesma prošla. Videouradak nisam napravio ja, nego ondašnji *Zlatni dukati*. Kad sam to čuo i vidio, nazvao sam pokojnog Josipa Ivankovića, ondašnjeg menadžera, i ponudio mu i druge pjesme s tog prvog albuma. Njega to nije zanimalo, a potom se dogodilo i emitiranje uživo tada jako popularne *Sedme noći* iz osječkog Gradskog vrta. Ljudevit Grgurić Grga inzistirao je da u Osijeku pjesmu *Ne dirajte mi ravnicu* izvede originalni autor i izvođač i tako sam završio u najgledanijoj emisiji. Preko noći sam postao prilično poznat. Tad sam samom sebi rekao da je najbolje biti sam svoj majstor, pa sam otišao ponovno u Jugoton, koji baš u to vrijeme postaje Croatia Records. Potpisao sam izdavanje prvog albuma i napisao *Matu*. Čudo je ta *Ravnica*, kad čovjek malo bolje razmisli.

ŽIVOT PJESME KROZ VRIJEME

Pjesma je s godinama postala jako velika, njezina važnost je golema, ljudi je jako vole. Kako se osjećate kada je čujete u trenucima slavlja, na radijskim postajama, televiziji, društvenim mrežama, ali i na koncertima?

Hvala vam na tako lijepim riječima, iako se u drugom dijelu vašeg pitanja ne bih baš složio s vama. Naime, iako nisam prigodničarski kantautor i iako *Ne dirajte mi ravnicu* nema prigodničarski karakter i tekst, ona je, kao i mnoge druge moje pjesme i pjesme mojih kolega, stavljena u jednu ladicu i na tu je ladicu stavljen čvrst poklopac. Nema te radijske, a posebice televizijske postaje koja bi tu pjesmu pustila običnim danom u neko neutralno vrijeme. Ona se vadi iz ladice samo 5. kolovoza i 17. studenog. Na koncertima je izvodim uglavnom ja. Zna se dogoditi da mi ljudi pošalju neku snimku kako im u inozemstvu sviraju *Ravnicu* tamburaši na uho. Mi smo svoje domoljubne pjesme, i sve

Želim podsjetiti vaše čitatelje da se 1. kolovoza 1991. godine dogodio stravičan zločin nad Hrvatima, žiteljima Erduta, Aljmaša i Dalja. Prognanici su dolazili u Osijek i većina ih je, u kontaktu s novinarima, kroz suze govorila: "Ja ću se vratiti." To je Željka Barbu potaknulo da ode u fonoteku i nađe onu svoju zaboravljenu vrpču iz 1989. godine i, prvi put, pusti pjesmu u eter. Kažu da je tog tužnog dana puštana u više navrata i eto... Ljudi u nevolji prepoznali su i prigrlili ovu pjesmu, koja je postala i njihovo obećanje da će se vratiti u svoje domove. Bogu hvala, vratili su se

što zvuči domoljubno nekim ljudima koji odlučuju o puštanju pjesama u eter, jednostavno prešutno zabranili. Ove je godine 35 godina kako je hrvatska glazba, zajedno s hrvatskim vojnicima, policajcima i cjelokupnim narodom pobijedila ozbiljnu oružanu silu i nikom ništa. Da vi ne pišete o tome, nitko pojma ne bi imao. Šteta. Mnogi *bi se* narodi *ubili* da imaju takve pjesme kao mi.

ODNOS S PUBLIKOM

Možete li izdvojiti najemotivniju priču koju vam je netko iz publike ispričao, a koja je vezana uz tu pjesmu? Neka anegdota možda? Ivan Lukić zvani Zolja, još jedan dragi prijatelj, ispričao mi je kako su njega i suborce na dan priznanja Hrvatske zvjerski isprebijali u srpskom logoru. Nakon što su ih vratili u ćelije, netko je upalio prošvercani radio koji su imali, a na radiju je počela *Ne dirajte mi ravnicu*... Veli Zolja da je pedesetak namrtvo isprebijanih muškaraca sjedi-

lo na hladnom podu i plakalo, ali nisu plakali od straha, nego od sreće što im je domovina priznata, što se nisu borili uzalud i pjesma im je pobudila nadu da će se vratiti svojim obiteljima i svojoj zemlji. To je u isto vrijeme i strašno i veličanstveno.

Dogodi li se ikad zasićenje? Postoje li dani kada vam je teško izvoditi je po tisućiti put ili ona svaki put iz vas izvuče istu emociju kao prvog dana?

Ne, nikada. Moje pjesme su mi dale i omogućile sve što imam u životu i ja sam neizmerno zahvalan na tome. Pjevati ću ih dok mogu. Ponekad pomislim da možda već idem ljudima na živce s tim, iako, ako im i idem na živce i jetru, neću i nemam pravo odustati sve dok i jednom čovjeku one nešto znače.

NASLJEĐE

Iz današnje perspektive, da možete promijeniti jednu notu ili jednu

Oni koji žive u prošlosti počesto znaju biti depresivni, a oni koji žive u budućnosti znaju biti anksiozni. Ja pokušavam živjeti u sadašnjosti, u vremenu koje mi je dano. Valja učiti iz povijesti, pa vući poteze u sadašnjosti da nam se u budućnosti ne dogode problemi i tragedije koje smo već skupo platili, pa zaboravili

riječ u toj pjesmi, biste li što mijenjali ili je ona za vas savršena upravo takva kakva jest?

Promijenio bih izvođača (smijeh).

Što mislite, kakav će život pjesma imati u nekoj dalekoj budućnosti? Neke pjesme postaju generacijske, a ova je upravo takva. Bezzvremenska. Što će ona budućim generacijama govoriti o nama danas?

Ne znam. Nisam od onih ljudi koji znaju sve unaprijed. Oni koji žive u prošlosti počesto znaju biti depresivni, a oni koji žive u budućnosti znaju biti anksiozni. Ja pokušavam živjeti u sadašnjosti, u vremenu koje mi je dano. Valja učiti iz povijesti, pa vući poteze u sadašnjosti da nam se u budućnosti ne dogode problemi i tragedije koje smo već skupo platili, pa zaboravili. Čini mi se da se o tome ne uči dovoljno, tome se ne pridaje dovoljno pažnje i prešutno se jako lako mirimo sa stvarima za koje već danas možemo vidjeti da nas vode u krivom smjeru. Gubimo identitet i to nije dobro. Te naše pjesme, o kojima govorite u ovom serijalu, dio su ne samo identiteta nego i našeg genetskog kulturološkog koda. Ne smijemo ih se odricati tako lako.

www.hrvatski-vojnik.hr

Praćite nas i na društvenim mrežama

Sve što vas zanima pišite nas:
hvojnik@mon.hr

Foto: Tomislav Brandt

